

บทที่ 2

ภูมิหลังความสัมพันธ์ก่อนเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001

ยุคเริ่มต้นประวัติความสัมพันธ์

จุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา มีสามทาง คือ ทางด้านศาสนา ทางการค้า และทางการทูต¹ โดยความสัมพันธ์ทางด้านศาสนานั้น ได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น เริ่มจากการที่ชาวอเมริกันเข้ามาค้าขายที่บางกอกในปี ค.ศ. 1821 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ซึ่งพ่อค้าชาวอเมริกันได้ถวายปืนคาบศิลาเป็นเครื่องบรรณาการแก่สยาม² เพื่อใช้ในการรบกับพม่าส่งผลให้พ่อค้าชาวอเมริกันได้รับการยกเว้นภาษีและได้รับพระราชทานพระราชทินนาม การเริ่มต้นความสัมพันธ์ด้วยการแลกเปลี่ยนอาวุธเพื่อผลประโยชน์ด้านการค้าครั้งนั้นได้แสดงถึงนัยความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมาได้อย่างไม่น่าเชื่อ³

ต่อจากนั้น ก็มาถึงยุคของมิชชันนารีอเมริกันนิกายโปรเตสแตนต์(Protestant)⁴ ที่เริ่มเข้ามาอยู่ในสยามเมื่อปี ค.ศ. 1831 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3⁵ ซึ่งเข้ามามีบทบาทอย่างมากในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับสหรัฐอเมริกาเพราะมิชชันนารีได้นำความเจริญมาสู่สยามในด้านการศาสนา การศึกษา วิทยาศาสตร์และการแพทย์

¹อุไรวรรณ ธนสถิตย์, นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา (2518 - 2545) พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2546), น. 85.

²สยามเปลี่ยนชื่อมาเป็น “ประเทศไทย” ในวันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 1932

³Surachart Bamrungsuk, “United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947 - 1977”, (Master’s Thesis, Faculty of the Graduate School, Cornell University, January 1985) (Unpublished); Series of Contemporary Thai Studies (Bangkok: [n.p.], 1988), pp. 16 - 17.

⁴“Thai - American Relations since 1833”, in The Eagle and the Elephant 4th Ed, Golden Jubilee Edition (Bangkok: the United States Information Service, 1997), p. 1.

⁵จดหมายเหตุแห่งชาติ อ้างถึงใน “Thai - American Relations since 1833”, in The Eagle and the Elephant, p. 22.

งานพิมพ์ ตลอดจนการศึกษาวិชาประวัติศาสตร์ การเมือง วิทยาการทางทหาร วิศวกรรมศาสตร์ วิชาการต่อเรือและอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อคนไทยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 อย่างมาก⁶

สำหรับความสัมพันธ์ทางการทูตของทั้งสองประเทศนั้น เริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการจัดทำสนธิสัญญา “หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ค.ศ. 1833”⁷ (Treaty of Amity and Commerce)⁸ โดยลงนามเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1833⁹ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 และประธานาธิบดีแอนดรูว์ แจ็คสัน¹⁰ (Andrew Jackson) สนธิสัญญานี้เกิดขึ้นตามความต้องการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการเปิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับสยามโดยมีจุดประสงค์เพื่ออ้างไว้ซึ่งสันติภาพของสองประเทศและเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างกันโดยมีข้อตกลงอย่างชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง¹¹ ในโอกาสของการเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางการทูตนี้ ประธานาธิบดี แจ็คสัน (Andrew Jackson) ได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระแสงดาบฝักทองคำสลักรูปช้างและนกอินทรีแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย¹² อย่างไรก็ตาม การทำสนธิสัญญานี้ไม่ได้ทำให้การค้าต่างประเทศเจริญขึ้นเท่าใดนัก ส่งผลให้ในเวลาต่อมา ประธานาธิบดี ซาซารี เทเลอร์¹³ (Zachray Taylor) ต้องการแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าวกับสยาม แต่ก็ประสบความล้มเหลว¹⁴

⁶“Thai - American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, pp. 18 - 19.

⁷กระทรวงการต่างประเทศ, “ความตกลงสำคัญ ๆ กับไทย”, ใน “สหรัฐอเมริกา: ข้อมูลทั่วไป”, <<http://www.mfa.go.th/web/2388.php?id=266>>, 17 เมษายน 2546.

⁸“United States - Thailand Relations in the 21st Century”, p. 1 (Bilateral Conference organized by the Asia Foundation on March 11 - 13, 2002, Washington D.C.).

⁹Chronology of Events: 1833 - 1880 (The Foundations), <http://bangkok.usembassy.gov/relation/ce/ce_1833.htm>, April 13, 2006.

¹⁰*The Eagle and the Elephant*, p. 255.

¹¹Surachart Bamrungsuk, “United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947 - 1977”, p. 16.

¹²“Thai - American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. VII.

¹³*The Eagle and the Elephant*, p. 255.

¹⁴*Ibid.*, p. 31.

นับตั้งแต่เริ่มต้นความสัมพันธ์กันในปี ค.ศ. 1840 สยามก็มีความจำเป็นต้องพึ่งพาสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการที่อังกฤษเปิดสงครามกับจีน ทำให้สยามหวั่นวิตกเพราะตระหนักดีว่าอังกฤษต้องการสยามเป็นอาณานิคม ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงได้ดำเนินนโยบายผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกาโดยคาดหมายว่า ถ้าสยามถูกบุกกรุก สหรัฐอเมริกาอาจจะพอเป็นที่พึ่งได้¹⁵ เพราะสหรัฐอเมริกานั้นได้แสดงตนอยู่เสมอว่าเป็นประเทศที่ต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคมนิยม¹⁶

สยามและสหรัฐอเมริกาได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1851 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และมีการทำ “หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี การค้า และพิกัด”¹⁷ หรือสนธิสัญญาแฮริส (Harris Treaty)¹⁸ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว¹⁹ และประธานาธิบดี แฟรงกลิน เพียร์ซ²⁰ (Franklin Pierce) ในปี ค.ศ. 1856 ซึ่งมีสาระสำคัญเช่นเดียวกับสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring) ที่สยามทำกับอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1855 นอกจากนี้ สยามถือได้ว่าเป็นประเทศแรกในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่มีสนธิสัญญา

¹⁵อุไรวรรณ ธนสถิตย์, นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา (2518 - 2545), น. 89.

¹⁶สัมภาษณ์ เตช บุนนาค, อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ, 14 กุมภาพันธ์ 2550.

¹⁷กระทรวงการต่างประเทศ, “ความตกลงสำคัญ ๆ กับไทย”, ใน “สหรัฐอเมริกา: ข้อมูลทั่วไป”, <<http://www.mfa.go.th/web/2388.php?id=266>>, 17 เมษายน 2546.

¹⁸รอง ศยามานนท์, “เทาน์เซนต์ แฮริส และเมืองไทย”, ใน *รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1833 - ค.ศ. 1950)* (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2519), น. 123.

¹⁹พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถด้านภาษามาก จึงเป็นพระกำลังที่สำคัญยิ่งของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และได้ทรงเข้าร่วมการเจรจาทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ ดังนั้น ในสนธิสัญญาจึงปรากฏพระนามของสองพระองค์ในอารัมภบทให้ดำเนินการเจรจาสันติสัญญาทางไมตรีกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาคู่กันเนื่องจากทรงเป็นพระมหากษัตริย์คู่ในรัชกาลเดียวกัน โดยใช้คำกำกับว่า The First King (พระเจ้าแผ่นดินสยามพระองค์เอก) ซึ่งหมายถึง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ The Second King (พระเจ้าประเทศสยามพระองค์ที่สอง) ซึ่งหมายถึง พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว, วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี).

²⁰*The Eagle and the Elephant*, p. 255.

ไมตรีกับสหรัฐอเมริกา²¹ โดยมิตรภาพระหว่างสยามกับสหรัฐอเมริกานั้น ถือว่าสมบูรณ์ตามนิตินัยในปี ค.ศ. 1856 เมื่อสหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งสถานกงสุลในสยาม²²

ในช่วงสามปีหลังสนธิสัญญาแฮริส (Harris Treaty) สัมพันธภาพระหว่างสหรัฐอเมริกาและสยามอยู่ในขั้นดียิ่ง มีการติดต่อกันระหว่างประมุขของสองประเทศอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนกันยายน ค.ศ. 1859 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชสาส์นตอบจดหมายประธานาธิบดี เจมส์ บุคคานัน²³ (James Buchanan) โดยมีพระราชดำริพระราชทานความช่วยเหลือให้แก่สหรัฐอเมริกา²⁴ ด้วยการจัดส่งช้างหลวงสองช้างสำหรับใช้ระหว่างสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา²⁵ อย่างไรก็ดี กว่าพระราชสาส์นทั้งสองจะไปถึงก็หมดวาระของประธานาธิบดี บุคคานัน (James Buchanan) ประธานาธิบดี อับราฮัม ลินคอล์น²⁶ (Abraham Lincoln) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งแทนและได้ตอบจดหมายขอพระทัยพร้อมทั้งกราบทูลว่า สภาพอากาศในสหรัฐอเมริกาไม่เหมาะกับช้าง นอกจากนั้น การใช้ช้างเป็นพาหนะในการขนส่งผู้จะไม่จำเป็น เพราะเรา “เรามีเครื่องจักรไอน้ำ ซึ่งใช้ได้ดีทั้งบนบกและในน้ำ ซึ่งเป็นเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดสำหรับการขนส่งภายในประเทศอยู่แล้ว”²⁷

²¹ สุรชาติ บำรุงสุข, “เบื้องหลังของความช่วยเหลือทางทหารที่สหรัฐฯ ให้แก่ไทย”, ใน สหรัฐอเมริกา กับระบบทหารในประเทศไทย: ศึกษากรณีความช่วยเหลือด้านการทหารยุคหลังสงครามเวียดนาม (ค.ศ. 1975 - 1980) (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์, 2525), น. 1.

²² รอง ศยามานนท์, “เทาน์เซนต์ แฮริส และเมืองไทย”, น. 123.

²³ The Eagle and the Elephant, p. 255.

²⁴ “ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนที่ 15 ระหว่างปี 1857 - 1861
<<http://www.whitehouse.gov/history/presidents/jb15.html>>, 17 มีนาคม 2549.

²⁵ President Lyndon Johnson, 1966 (Remarks delivered to Their Majesty the King and Queen of Thailand on the occasion of official visit to Thailand in 1966), quoted in H.R.H. Prince Samosornkasem Kasemsri, From the Elephant to the Eagle: Reflections of a Thai Ambassador, 2nd Eds, p. 1. (Published on the occasion of the Royal - sponsored Cremation of H.R.H. Prince Samosornkasem Kasemsri, May 13 1989).

²⁶ The Eagle and the Elephant, p. 255.

²⁷ “Thai - American Relations since 1833”, in The Eagle and the Elephant, pp. 37 - 38.

หลังจากนั้น การติดต่อระหว่างประเทศทั้งสองได้เห็นห่างไป เพราะเป็นช่วงสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา²⁸ แต่ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาก็ได้เติบโตและขยายขอบเขตมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อทั้งสองประเทศได้ลงนามใน “สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย และการเดินเรือ” (Treaty of Friendship, Commerce and Navigation)²⁹ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 1937³⁰ ความสัมพันธ์ที่ดีนี้ได้ดำเนินสืบเนื่องต่อมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการทหารและความมั่นคง³¹

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914 - ค.ศ. 1917)

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1914 ประเทศไทยได้ยึดนโยบายเป็นกลางมาโดยตลอด จนกระทั่งในวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1917 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนีและออสเตรียเพื่อรักษาความเป็นธรรม และได้เข้าฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งประกอบไปด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเพิ่งเข้าร่วมสงครามในปี ค.ศ. 1917 ในครั้งนั้นประเทศไทยได้ส่งทหารอาสา จำนวน 1,200 นายไปช่วยรบในสมรภูมิยุโรปกับฝ่ายสัมพันธมิตร และได้มีโอกาสร่วมเดินขบวนสวนสนาม เนื่องในโอกาสวันชาติฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1918 เพื่อฉลองชัยชนะของประเทศสัมพันธมิตรเมื่อสงครามสิ้นสุดลง อีกทั้งยังได้เป็นสมาชิกก่อตั้งองค์การสันนิบาตชาติ (The League of Nations)³² ด้วยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สงบลง รัฐบาลประธานาธิบดี วู้ดโรว์ วิลสัน³³ (Woodrow Wilson) และสยามในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ก็ได้จัดทำ “สนธิสัญญา

²⁸ไพศาล ตระกูลดี, วีรบุรุษนิรนาม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนต, 2521), น.38 - 39.

²⁹“Thai - American Relations since 1833”, in The Eagle and the Elephant, p. 79.

³⁰กระทรวงการต่างประเทศ, “ความตกลงสำคัญ ๆ กับไทย”, ใน “สหรัฐอเมริกา: ข้อมูลทั่วไป”, <<http://www.mfa.go.th/web/2388.php?id=266>>, 17 เมษายน 2546.

³¹สุรชาติ บำรุงสุข, “เบื้องหลังของความช่วยเหลือทางทหารที่สหรัฐฯ ให้แก่ไทย”, น. 1.

³²ประภัศร์ เทพชาติศรี, นโยบายต่างประเทศของไทยในอดีต (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น. 4. (อัดสำเนา)

³³The Eagle and the Elephant, p. 255.

และพิธีสารระหว่างสหรัฐอเมริกากับสยาม” (Treaty and Protocol between the United States and Siam)³⁴ โดยลงนามที่ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington D.C.) เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1920 ต่อมาสนธิสัญญานี้ก็ได้กลายเป็นสนธิสัญญาแม่แบบที่ประเทศไทยได้ใช้ในการเจรจากับประเทศยุโรปอื่น ๆ ในการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ไม่มีความเท่าเทียมกัน³⁵

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939 - ค.ศ. 1945)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาได้เติบโตอย่างจริงจังในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปี ค.ศ. 1939 - 1941 ซึ่งเป็นช่วงแรกของสงครามนั้น รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายเป็นกลาง แต่ได้ขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและอังกฤษไว้อีกหนึ่งด้วย โดยในครั้งนั้นสหรัฐอเมริกาไม่กระตือรือร้นที่จะช่วยรัฐบาลไทยนัก เนื่องจาก นายฮิว แกรนท์³⁶ (Hugh Grant) ราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยในขณะนั้นรายงานไปยังกรุงวอชิงตันให้ระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับประเทศไทย³⁷ แต่เมื่อนายวิลลิส เป็ค³⁸ (Willys R. Peck) มาเป็นราชทูตก็ได้เสนอไปยังวอชิงตันให้ช่วยเหลือรัฐบาลไทย ส่งผลให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาแจ้งว่า ถ้าไทยถูกบุก สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือเช่นเดียวกับที่สหรัฐอเมริกาเคยช่วยจีน แต่เรื่องยุทธปัจจัยต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถที่จะส่งมาให้ได้เพราะจะต้องช่วยเหลืออังกฤษ แม้ว่ารัฐบาลไทยจะไม่ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ เลยจากสหรัฐอเมริกาแต่รัฐบาลไทยก็ยังเชื่อถือรัฐบาลสหรัฐอเมริกามากจนกระทั่งกำลังพลของกองทัพญี่ปุ่นประมาณ 5,000 นาย บุกเข้าประเทศไทย ที่สงขลา ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และบางปู ฝ่ายไทยได้พยายามต้านทานแล้วแต่ไม่

³⁴“Thai - American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p.65.

³⁵ ธนู แก้วโสภาส, *เหตุการณ์สำคัญที่สุดของโลกในศตวรรษที่ 20* (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2544), น. 77.

³⁶*The Eagle and the Elephant*, p. 262.

³⁷“Thai - American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 80.

³⁸*The Eagle and the Elephant*, p. 262.

สำเร็จเนื่องจากขาดแคลนปัจจัยที่สำคัญในการป้องกันประเทศหลายอย่าง ทำให้รัฐบาล จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ไม่มีทางเลือก จำเป็นต้องลงนามในกติกาสัญญาพันธมิตรที่ร่วมรบร่วมกับ ญี่ปุ่นในวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1941³⁹ และประกาศสงครามต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกาอยู่ ฝ่ายเดียวกับญี่ปุ่นในวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1942⁴⁰

ผลของการเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นได้มอบดินแดนที่ไทยเคยเสียให้กับอังกฤษ คืนแก่ไทยในปี ค.ศ. 1943 อย่างไรก็ตาม นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไม่เห็นด้วยที่รัฐบาลไทยจะเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นผู้รุกราน จึงรวมมิตรสหายก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น ภายในประเทศไทย ในขณะเดียวกัน ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ก็ได้ประกาศนโยบายเป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐบาลไทย และได้รวบรวมคนไทยในต่างประเทศที่ไม่ยอม กลับประเทศไทยตามคำสั่งของรัฐบาลแล้วจัดตั้ง “ขบวนการเสรีไทย” (Free Thai Movement - FTM) โดย ม.ร.ว. เสนีย์ เป็นหัวหน้าเสรีไทย การดำเนินงานของขบวนการนี้ประสบอุปสรรคในระยะ แรก แต่หลังจากการวิงวอนประมาณ 5 เดือนหลังประกาศสงคราม รัฐบาลอเมริกันก็ได้แสดงท่าที รับรองสถานะสถานทูตของไทย สถานทูตไทยได้จัดหน่วยทหาร ซึ่งต่อมาได้รับการรับรองจากฝ่าย สัมพันธมิตรผู้ซึ่งได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารของฝ่ายสัมพันธมิตร อย่างใกล้ชิดในช่วงสงคราม โดยมีทั้งกองกำลัง 136 (Force 136) ของอังกฤษ ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติ งานหลังแนวรบและหน่วยข่าวกรองสหรัฐ (Office of Strategic Services - O.S.S) ของสหรัฐอเมริกา ที่มีหน้าที่สืบราชการลับ ก่อวินาศกรรมและรบใต้ดินซึ่งได้เข้ามาตั้งศูนย์ประสานงานกับ กองบัญชาการเสรีไทยในกรุงเทพฯ และนายทหารสัมพันธมิตร อีกทั้งยังได้ช่วยเหลือในการจัดตั้ง กลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยการช่วยเหลือในด้านการฝึกและการส่งกลับมา ปฏิบัติการในประเทศไทย ความเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา ในช่วงนี้ที่พยายาม เข้าพบบุคคลสำคัญ ๆ ของสหรัฐอเมริกาเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทยและความไม่เต็มใจ ของคนไทยในการเข้ากับญี่ปุ่นด้วยช่วยทำให้ไทยสามารถเจรจาต่อรองกับสัมพันธมิตรหลังสงคราม ได้สำเร็จ

³⁹Chronology of Events: 1833 - 1880,

<http://bangkok.usembassy.gov/relation/ce/ce_1833.htm>

⁴⁰ธนู แก้วโสภาส, เหตุการณ์สำคัญที่สุดของโลกในศตวรรษที่ 20, น. 427.

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1945 รัฐบาลของ พันตรี คอง อกัยวงส์⁴¹ ได้ “ประกาศสันติภาพ” ส่งผลให้สัมพันธภาพของไทยกับเหล่าพันธมิตรดีขึ้นโดยเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม ค.ศ. 1945 นายเจมส์ ไบร์เนซ (James Byrnes) รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศยอมรับทราบคำประกาศสันติภาพของไทย จึงมิได้ยอมรับคำประกาศสงคราม และยังคงรับรองสถานะของราชทูตไทยในกรุงวอชิงตันต่อไป และไม่รับรองรัฐบาลไทยในกรุงเทพฯ ซึ่งอยู่ใต้อำนาจของญี่ปุ่น และมีได้ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู แต่ถือว่าประเทศไทยเป็นดินแดนที่เราจะเข้าไปช่วยกู้ให้พ้นจากอำนาจศัตรู⁴²

เมื่อสิ้นสุดสงครามประเทศไทยได้พยายามที่จะยกฐานะของประเทศให้เท่าเทียมกับประเทศอื่น ๆ ในโลกเสรี อีกทั้งไทยต้องการเสนอเรื่องกรณีพิพาทระหว่างไทย - ฝรั่งเศส และสนธิสัญญาตกลงสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศสหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ไม่เป็นธรรมกับไทยให้สหประชาชาติพิจารณา แต่ในขณะนั้น ไทยยังมีได้เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ อีกทั้งฝรั่งเศสก็อ้างว่า ไทยเป็นประเทศที่เป็นศัตรูกับฝ่ายสัมพันธมิตรในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงไม่มีสิทธิเสนอเรื่องเข้าสู่คณะมนตรีความมั่นคงได้⁴³ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไทยจึงได้พยายามที่จะเข้าเป็นสมาชิกใหม่ขององค์การสหประชาชาติ ในความพยายามครั้งนั้น สหรัฐอเมริกาได้ให้การสนับสนุนและคำแนะนำสำหรับการเจรจากับฝรั่งเศสและรัสเซียซึ่งเป็นคณะมนตรีความมั่นคงที่คัดค้านการรับเมืองไทยเป็นสมาชิก ส่งผลให้ในที่สุดไทยต้องคืนดินแดนทั้งหมดที่ได้มาจากกรณีพิพาทอินโดจีนแก่ฝรั่งเศสเพื่อมิให้ฝรั่งเศสคัดค้านการเข้าเป็นสมาชิกใหม่ขององค์การสหประชาชาติ และมีการทำ

⁴¹ภายหลังสงครามยุติลงประมาณ 1 ปี

⁴²“Thai - American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, pp. 86 - 87; ประภัสสร เทพชาติศรี, “บทที่ 4 นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกาในศตวรรษที่ 21”, นโยบายต่างประเทศของไทยจากยุคกฤตเศรษฐกิจสู่สหัสวรรษใหม่. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), น.83.

⁴³ วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1945 - 1950)”, รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376 - พ.ศ.2493 (ค.ศ. 1833 - ค.ศ. 1950) (กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2519), น. 304 - 305.

สนธิสัญญาฉบับฝรั่งเศสในวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1946 และได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตและยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ อันเป็นคอมมิวนิสต์ ในปี ค.ศ. 1947 ตามความต้องการของสหภาพโซเวียต ภายหลังจากเจรจากันแล้ว สมัชชาใหญ่จึงได้ตกลงรับประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเป็นลำดับที่ 55 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1946⁴⁴

ช่วงทศวรรษที่ 1950

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงไม่นาน สงครามเย็นก็กำเนิดขึ้น โดยเริ่มจากยุโรปและขยายมายังเอเชียในปี ค.ศ. 1950 ในทศวรรษนี้เป็นยุคที่โลกมีสองขั้วมหาอำนาจ โดยภายในแต่ละขั้วมีความสัมพันธ์กันอย่างกระชับแน่น (Tight Bipolar) คือ ขั้วสหรัฐอเมริกาและขั้วสหภาพโซเวียต ซึ่งมีความขัดแย้งกันในเรื่องอุดมการณ์ทางการเมือง ในช่วงทศวรรษนี้มีเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ เกิดขึ้นหลายประการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา โดยมีปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองที่ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจที่แข็งแกร่งที่สุด การเริ่มต้นการเกิดสงครามเย็นในยุโรป การขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งเพิ่งได้รับชัยชนะในจีนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 ตลอดจนทัศนคติของผู้นำของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อภัยคอมมิวนิสต์ สำหรับปัจจัยภายในที่สำคัญในทศวรรษนี้ คือ การเกิดรัฐประหารในประเทศไทย ทำให้รัฐบาลทหารกลับเข้ามามีอำนาจอีกครั้ง ภายใต้การนำของ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ตลอดจนทัศนคติที่ไม่ดีของผู้นำรัฐบาลไทยต่อภัยคอมมิวนิสต์ และการเปิดความสัมพันธ์กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ

หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองใหม่ ๆ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองในประเทศไทยขึ้น คือ วันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1948 ได้มีการใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจการปกครอง โดยมี จอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกายับยั้งการรับรองรัฐบาลนี้ไว้เพื่อประท้วง แต่หลังจากนั้นไม่นานรัฐบาลประธานาธิบดี แฮร์รี ทรูแมน⁴⁵ (Harry S. Truman) ก็ได้รับรองรัฐบาลของจอมพลแปลก เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1948⁴⁶

⁴⁴ธนาภิต, เรียบเรียง, ประวัติวิทยากรัฐมนตรีไทย (กรุงเทพฯ: ปิรามิต, 2545), น. 91.

⁴⁵The Eagle and the Elephant, p. 262.

⁴⁶ธนาภิต, เรียบเรียง, ประวัติวิทยากรัฐมนตรีไทย, น. 91.

เพราะรัฐบาลทหารนี้มีนโยบายที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ จอมพล แปลก ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศใหม่ ด้วยการพยายามหันไปผูกมิตรกับประเทศฝ่ายชนะสงคราม คือ มหาอำนาจตะวันตกซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ โดยได้เริ่มเปิดความสัมพันธ์กับ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1950 โดยการให้สัมภาษณ์ นาย ซี.แอล. ซัลส์เบอร์เกอร์ (C.L. Sulzberger) ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์ นิวยอร์ก ไทมส์ (New York Times) มีใจความว่า รัฐบาลของจอมพลแปลก นั้นตั้งใจจะเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจตะวันตก ไม่ยอมรับการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และจะไม่ยอมให้ต่างชาติเข้ามาครอบครอง และถือว่าสิ่งที่ คุกคามประเทศไทยมีอยู่สิ่งเดียวคือภัยจากคอมมิวนิสต์⁴⁷ การดำเนินนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับ นโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่กำลังวางแผนให้ความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจแก่ ประเทศในแถบเอเชียเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งเพิ่งได้รับชัยชนะในจีน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 สหรัฐอเมริกาจึงถือว่า ประเทศอินโดจีนเป็นดินแดนอันตรายอันดับแรก ตามติดด้วย ประเทศไทย อินโดนีเซีย และมลายู⁴⁸ ด้วยเหตุนี้ สหรัฐอเมริกาจึงส่งทูตพิเศษมาสองคณะ⁴⁹ เพื่อมา ศึกษาการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิค เศรษฐกิจและเพื่อการพัฒนาและทางด้านทหาร เพื่อให้มีความมั่นคงที่จะต่อต้านการรุกรานหรือการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ และได้ส่งคณะผู้แทนพิเศษ อีกชุดหนึ่งมาหาข้อมูลในเอเชียและที่กรุงเทพฯ เพื่อลำดับความสำคัญการให้ความช่วยเหลือไทย

นอกจากนี้ รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ยังได้แสดงเจตนาจะเข้ากับฝ่าย ตะวันตกในการต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ จึงได้รับรองรัฐบาลเป่าไตในเวียดนามใต้ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 และรับรองรัฐบาลฝ่ายขวาในลาว รวมทั้งรับรองรัฐบาล

⁴⁷“Thai - American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 89.

⁴⁸แกมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง* สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ: [ม.ป.ป.], 2525).

⁴⁹วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1945 - 1950)”, น.

นายพล ลอนนอล ของกัมพูชา⁵⁰ ตลอดจนถึงปลัดสำนักงานของพวกเวียดนามหรือออกจากประเทศไทย และไม่ยอมรับจีนเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การร่วมรบในสงครามเกาหลีในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1950 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “สงครามเกาหลีคือจุดเริ่มต้นของนโยบายด้านความมั่นคงใหม่ของไทยและทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงอย่างใกล้ชิดของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา”⁵¹

การดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกันในทศวรรษนี้ ส่งผลให้มีการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลไทยกับสหรัฐอเมริกา 3 ฉบับ⁵² ตลอดจนสหรัฐอเมริกาได้จัดส่งคณะที่ปรึกษาทางทหารมาประจำอยู่ในไทยในปี ค.ศ. 1950 ซึ่งต่อมาได้ขยายการฝึกอบรมให้แก่กองทัพไทย โดยได้จัดตั้งคณะที่ปรึกษาแนะนำทางทหาร (Military Assistance Advisory Group - MAAG)⁵³ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นคณะที่ปรึกษาแนะนำทางทหารร่วม (Joint United States Military Advisory Group - JUSMAG) เพื่อประสานงานกับประเทศไทย และทางกระทรวงกลาโหมไทยเองก็ได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการประสานงานการช่วยเหลือทางทหารฝ่ายไทย - ปทช.” เพื่อดำเนินการประสานงานกับคณะที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาเพื่อวางแผนการจัดกองกำลังการจัดตั้งศูนย์ฝึกและกรมผสมของหน่วยนาวิกโยธิน ทำแผนที่ถ่ายภาพทางอากาศ เป็นต้น⁵⁴

⁵⁰David A. Wilson, “The Alliance of the U.S. and Thailand”, *The United States and the Future of Thailand* (New York: Praeger Publisher, 1970), p. 35; โครีน เฟื่องเกษม, “ลักษณะแบบแผน และทิศทางของนโยบายต่างประเทศของไทย (ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง)”, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), น. 17. (เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง ความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศในรอบ 15 ปี, วันที่ 2 – 7 ธันวาคม พ.ศ. 2528 โครงการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษ).

⁵¹เรียบเรียงจาก สุรชาติ บำรุงสุข, “‘No Clear and Present Danger!’: อนาคตความสัมพันธ์ความมั่นคงไทย - สหรัฐ”, สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 30 พฤศจิกายน 2542, น. 2. (เอกสารประกอบการสัมมนาไทย - สหรัฐ: ความสัมพันธ์และความเปลี่ยนแปลง).

⁵²“Thai - American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 91.

⁵³<<http://72.14.235.104/search?q=cache:6YLez2CGjp0J:www.srd-rta.net/pdf/0307-mno.pdf+Military+Assistance+Advisory+Group-MAAG&hl=th&ct=clnk&cd=1&gl=th>>

⁵⁴ แคมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง*, น.5.

ช่วงสงครามเกาหลี (ค.ศ. 1950 – ค.ศ. 1953)

ในช่วงสงครามเกาหลีนี้ มีปัจจัยที่สำคัญ ๆ อันกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทยหลายประการ คือ การเกิดสงครามเกาหลีเอง การเข้าแทรกแซงสงครามเกาหลีของจีน การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในสหรัฐอเมริกาและการดำเนินนโยบายสกัดกั้นของสหรัฐอเมริกา ตลอดจนความพ่ายแพ้ของทหารฝรั่งเศสแก่เวียดนามที่ เดียน เบียน พู (Dien Bien Phu) รวมทั้ง การที่ลาว กัมพูชา และเวียดนามได้รับเอกราช การเกิดสนธิสัญญามะนิลา (Manila Pact) และการจัดตั้ง “องค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”⁵⁵ จากปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้น ประกอบกับ ปัจจัยภายในประเทศด้านการเมืองของจอมพลแปลก ที่ต้องการรักษาอำนาจทางการเมือง ด้วยการส่งเสริมความเป็นชาตินิยม ทำให้นโยบายเข้าข้างตะวันตกของ จอมพลแปลก ได้รับการสนับสนุนมากขึ้น⁵⁶ และเมื่อสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกให้ความช่วยเหลือเกาหลีใต้นั้น รัฐบาลจอมพลแปลก ก็ได้ตอบสนองอย่างทันที⁵⁷ โดยเป็นชาติแรก ๆ ในภูมิภาคเอเชียที่สนับสนุนการปฏิบัติการขององค์การสหประชาชาติและพร้อมที่จะช่วยเหลือรัฐบาลเกาหลีใต้ โดยมอบข้าวสาร 40,000 ตัน มูลค่า 4,368,000 เหรียญสหรัฐ⁵⁸ และจัดส่งกำลังพลประมาณ 4,000 นาย⁵⁹ ไปร่วมรบกับกองบัญชาการร่วม (Unified Command) ของกองกำลังของสหประชาชาติ ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา ผลจากการร่วมในสงครามเกาหลีนี้ ทำให้ทหารไทยได้มีโอกาส ร่วมรบกับทหารสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรอื่น ๆ อย่างเต็มบาทเต็มไหล่ และทำให้ประเทศไทย

⁵⁵ “Thai-American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 95.

⁵⁶ Kullada Kesboonchoo Mead, “A Revisionist History of Thai-US Relations”, *Asian Review*, 2003, p. 54.

⁵⁷ David A. Wilson, “The Alliance of the U.S. and Thailand”, p. 35.

⁵⁸ Ganganath Jha, “Thai-U.S. Relations”, *Foreign Policy of Thailand* (New Delhi: Radiant Publishers, 1979), p. 37.

⁵⁹ คำแถลงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีต่อรัฐสภา การประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 8/2493 ชุดที่ 1 เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2493 อ้างถึงใน “ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเกาหลี”, กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม และ “ประเทศไทยกับสงครามเกาหลี”, อ้างถึงใน ธนู แก้วไธมาส, *เหตุการณ์สำคัญที่สุดของโลกในศตวรรษที่ 20*, น. 488-497.

เป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ⁶⁰ และที่สำคัญคือ การร่วมรบในสงครามเกาหลี ทำให้ผู้นำไทยรู้สึกหวาดกลัวภัยของคอมมิวนิสต์จากจีนมากขึ้น เพราะในระหว่างสงคราม จีนได้เข้าแทรกแซงโดยส่งกำลังเข้าช่วยเกาหลีเหนือจนเกิดปะทะกับกองกำลังของสหประชาชาติ ส่งผลให้รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายฝักใฝ่สหรัฐอเมริกามากขึ้น ในขณะเดียวกัน การแทรกแซงของจีนนั้น สหรัฐอเมริกา ถือว่าเป็นภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐบาลของประธานาธิบดี แฮร์รี ทรูแมน (Harry S. Truman) จึงได้สร้างแนวป้องกันและการปิดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ไปยังเอเชียอาคเนย์ โดยให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหารเพื่อค้ำจุนให้ประเทศเหล่านี้สามารถต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อไป⁶¹ โดยความร่วมมือที่สำคัญระหว่างสองรัฐบาลในช่วงนี้ คือ การลงนามในความตกลงทางทหารร่วมกันในวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 1951⁶² ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาจัดส่งอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อช่วยพัฒนากองทัพของประเทศไทย ความช่วยเหลือในด้านนี้ มีมูลค่ามากขึ้นเรื่อย ๆ โดย มีถึง 56 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 1953⁶³ ในขณะที่กองทัพบกก็ได้ขยายออกไปมาก จากกำลังที่มีอยู่ประมาณ 45,000 คนในปี ค.ศ. 1951 เป็นประมาณ 80,000 คน ในปี ค.ศ. 1954⁶⁴

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาดูเหมือนจะแน่นแฟ้นมีสนธิสัญญาระหว่างกันหลายฉบับ แต่นั่นก็ไม่ได้ช่วยประกันความมั่นคงให้กับรัฐบาลไทยได้ หากเกิดภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะจากจีนเพราะนาย ดีน รุสก์ (Dean Rusk) ผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ฝ่ายกิจการตะวันออกไกล สหรัฐอเมริกา ได้แจ้งว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่อาจ

⁶⁰ ธนู แก้วโสภาส, เหตุการณ์สำคัญที่สุดของโลกในศตวรรษที่ 20, น. 488-497.

⁶¹ เจมส์ วี. มาร์ติน จูเนียร์, สุจิตรา วุฒิสถียร, แปล. "สัมพันธ์ภาพไทย-อเมริกันระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง", รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376-พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1833-ค.ศ. 1950), (กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2519), น. 324-325.

⁶² ทรงศรี อัจจอรุณ, "123 ปีแห่งมิตรภาพระหว่างไทยกับอเมริกัน", ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376-พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1833-ค.ศ. 1950), (กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2519), น. 28.

⁶³ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁴ แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น. 6.

ยืนยันคำตอบได้แน่นอน เพียงแต่สหรัฐอเมริกาจะถือว่า กรณีจีนบุกไทยเป็นเรื่องรุนแรงอย่างยิ่งเท่านั้น ทั้งนี้ ท่าทีดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาเกิดจากการที่ฝ่ายบริหารไม่พอใจรัฐบาลประธานาธิบดี ทรูแมน (Harry S. Truman) ที่นำประเทศเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี⁶⁵

ท่าทีของสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนไป เมื่อนายพล ดไวท์ ไอเซนฮาวร์⁶⁶ (Dwight D. Eisenhower) ได้เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี ในต้นปี ค.ศ. 1953 และได้แถลงว่าจะใช้นโยบาย “สกัดกั้น” (Containment Policy) เพื่อยับยั้งการขยายตัวของคอมมิวนิสต์และจะเพิ่มการสนับสนุนประเทศพันธมิตรอเมริกาที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ แนวนโยบายใหม่นี้จึงเน้นไปที่การเสริมสร้างฐานะทางทหารและการใช้กำลังทหารของประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์หวาดกลัว ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1954 ประธานาธิบดี ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) และรัฐบาล จอมพล แปลก ได้แสดงความไม่พอใจที่รัฐบาลฝรั่งเศสเริ่มหาทางที่จะเจรจากับฝ่ายเวียดนามเหนือ โดยประธานาธิบดี ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปรียบเสมือนตัวโดมิโนในถ้ำตัวหนึ่งล้ม ตัวอื่นก็จะล้มตามไปด้วย⁶⁷ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลฝรั่งเศสก็แพ้เวียดนามที่ เดียน เบียน ฟู (Dien Bien Phu) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 เพราะเวียดนามมีจีนให้ความช่วยเหลือ ในการยุติปัญหาอินโดจีนดังกล่าวส่งผลให้เกิดการประชุมที่เจนีวา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 และส่งผลให้ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสได้รับเอกราช

เหตุการณ์ในอินโดจีนส่งผลให้นาย จอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาพยายามชักชวนประเทศในเอเชียที่มีได้เป็นคอมมิวนิสต์ให้รวมตัวกันเพื่อป้องกันประเทศเพื่อทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่กล้ารุกรานต่อไปตามนโยบาย “สกัดกั้น” (Containment Policy) จึงนำไปสู่การจัดการประชุม ณ กรุงมะนิลา เพื่อหารือกันเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงร่วมกันในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ การประชุมครั้งนี้ก่อให้เกิดสนธิสัญญา มะนิลา (Manila Pact)⁶⁸ ซึ่งเป็นสนธิสัญญาในการจัดตั้งองค์การความมั่นคงร่วม ในเวลาต่อมา

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 4.

⁶⁶ *The Eagle and the Elephant*, p. 256.

⁶⁷ “Thai-American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 95.

⁶⁸ Kullada Kesboonchoo Mead, “A Revisionist History of Thai-US Relations”, p. 55.

อย่างไรก็ดี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวรณไวทยาการ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยได้พยายามผลักดันให้มีสนธิสัญญาที่แน่นแฟ้นมากกว่านี้ จึงทรงเรียกร้องให้ผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ จัดตั้งองค์การความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security Organization) ในลักษณะเช่นเดียวกับ “องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ” (North Atlantic Treaty Organization - NATO) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บ้างเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์โดยยึดหลักเช่นองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ คือ ถ้าสมาชิกประเทศใดถูกรุกรานจะถือว่าเป็นการรุกรานประเทศสมาชิกทั้งหมด แต่ความพยายามนี้ก็ไม่เป็นผล⁶⁹

อย่างไรก็ดีสนธิสัญญามะนิลาได้กลายเป็นหลักในการนำไปสู่การจัดตั้ง⁷⁰ “องค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - ส.ป.อ.” หรือซีโต้ (South East Asia Treaty Organization - SEATO) ซึ่งประเทศไทยก็สมัครเข้าเป็นหนึ่งใน 8 ประเทศสมาชิก⁷¹ โดยร่วมลงนามกันเมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1954 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งก็เพื่อร่วมมือกันทางด้านความมั่นคงและต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ นอกเหนือไปจากการร่วมมือทางเศรษฐกิจและการทหาร⁷² ผลจากการเข้าร่วมดังกล่าวทำให้มีการปฏิบัติการซ้อมรบร่วมกัน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวัฒนธรรม และจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology - AIT) ขึ้นด้วย⁷³

⁶⁹“Thai-American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 96.

⁷⁰*Ibid.*, p. 95.

⁷¹ประกอบไปด้วย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ไทย ฟิลิปปินส์ และ ปากีสถาน มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ องค์การนี้สลายตัวไปเงียบ ๆ ในปี ค.ศ. 1977

⁷²จุลชีพ ชินวรรณ, “สหรัฐอเมริกากับประเทศไทยในบริบทของความมั่นคงร่วมกันในเอเชียอาคเนย์”, เส้นทางมหาอำนาจ: เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ, 2544), น. 272; ธนาภิต, เรียบเรียง, *ประวัติวิทยากรัฐมนตรีไทย*, น. 115.

⁷³“Thai-American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 96.

ช่วงทศวรรษที่ 1960

ในทศวรรษนี้ ยังคงเป็นยุคที่มีสองขั้วมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ที่มีความขัดแย้งกันเรื่องอุดมการณ์ทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ในแต่ละขั้วอำนาจนั้นมีความสัมพันธ์กันแบบหลวม ๆ ไม่กระชับแน่นเหมือนในทศวรรษที่ 1950 ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายของประเทศไทยต่อสหรัฐอเมริกา คือ สภาวการณ์ต่าง ๆ ของโลก ในทศวรรษ 1960 และในระดับภูมิภาค อันได้แก่ การเกิดวิกฤติการณ์ในลาว การที่เวียดนามเหนือและจีนให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย การเกิดวิกฤติการณ์ในอินโดจีนเป็นครั้งที่สอง ความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งในรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกา การที่ซีโต้ (SEATO) ไม่สามารถประกันความมั่นคงให้กับรัฐบาลไทยได้ปรับเปลี่ยนนโยบายของไทยมาเป็นแบบยืดหยุ่น การเกิดแถลงการณ์ร่วมถนัด – รัสก์ (Rusk - Thanat Joint Communiqué) การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาในการสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลผสมที่เป็นกลางในลาวตามคำแนะนำของ ประธานาธิบดี ครุชเชฟ (Khrushchev) แห่งสหภาพโซเวียตและการเข้าแทรกแซงสงครามเวียดนามโดยตรงของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

ในต้นทศวรรษที่ 1960 นี้ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในประเทศไทยจากการทำรัฐประหาร ทำให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่ง แม้ว่ารัฐบาลนี้จะมาจากการทำรัฐประหารแต่รัฐบาลของประธานาธิบดี ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) ก็รับรองรัฐบาลของ จอมพล สฤษดิ์ ด้วยความชื่นชม และยืนยันว่า “มิตรภาพไทย - อเมริกันจะยืนหยัดอยู่บนพื้นฐานแห่งความพยายามร่วมกันเพื่อสร้างไว้ซึ่งเสรีภาพ เสถียรภาพของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และของโลกเสรีทั้งมวล” เพราะสหรัฐอเมริกา “ตระหนักเป็นอันดีถึงเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่รัฐบาลจะผูกพันประเทศไทยไว้กับโลกเสรี และให้การสนับสนุนองค์การซีโต้ พร้อมทั้งรักษาเอกราชของชาติไทยให้พ้นจากการรุกรานแทรกซึมบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์”⁷⁴ นโยบายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกามีความต่อเนื่อง แม้ว่าในเดือนมกราคม ค.ศ. 1961 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในสหรัฐอเมริกา แต่รัฐบาลของประธานาธิบดี จอห์น เคนเนดี⁷⁵ (John F. Kennedy) ที่เข้ามาบริหาร

⁷⁴Bangkok Post, (December 23, 1958) อ้างถึงใน แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, 2525, น. 4.

⁷⁵The Eagle and the Elephant, p. 256.

งานต่อนั้น ก็ยังคงมีนโยบายต่อประเทศในเขตอิทธิพลจีนและโซเวียต เช่นเดิม คือ สหรัฐอเมริกา ยังคงยืนหยัดใช้นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์⁷⁶

เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ในลาวขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 ต่อเนื่องมาจนถึงปี ค.ศ. 1961⁷⁷ ภัยคอมมิวนิสต์ก็เริ่มปรากฏชัดเจนสำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1960 เมื่อประเทศลาว ซึ่งแบ่งเป็น 3 ฝ่าย เกิดปะทะกันอย่างรุนแรง ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนฝ่ายเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ส่วนฝ่ายขบวนการประเทศลาว ซึ่งมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นผู้นำนั้น ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ รัฐบาลของจอมพล สฤษดิ์ ถือว่า ความผันผวนในลาวกระทบกระเทือน เสรีภาพของไทยมาก เพราะไทยอยู่ในจุดอันตรายต่อการรุกรานและแทรกซึมมากที่สุด อีกทั้งในเวลานั้นมีการแสดงชัดเจนว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้เริ่มขบวนการก่อการร้ายขึ้นใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือและจีน เมื่อ รัฐบาลไทยต้องเผชิญกับการคุกคามดังกล่าว ก็ได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้การรับรอง รัฐบาลฝ่ายขวาในลาว และแสวงหาความช่วยเหลือจากซีโต้ (SEATO) ที่ทำร่วมกับประเทศภาคีอื่น ๆ ในสมัยประธานาธิบดี ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคง ให้แก่ไทย⁷⁸ แต่สนธิสัญญาดังกล่าวมีจุดอ่อนหลายประการและไม่สามารถช่วยเหลือไทยได้ทันการ อีกทั้ง รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ รู้สึกเคลือบแคลงในนโยบายของประธานาธิบดี เคนเนดี (John F. Kennedy) ที่จะแก้ปัญหาในลาวด้วยการตั้งรัฐบาลผสมที่เป็นกลางโดยรวมลาวคอมมิวนิสต์ด้วย ตามข้อเสนอของประธานาธิบดี ครุสชอฟ (Khrushchev)⁷⁹ รัฐบาลไทยจึงได้แสดงท่าทีว่า หากซีโต้

⁷⁶ แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น. 4.

⁷⁷ ในช่วงดังกล่าวประเทศไทยได้ร่วมกับประเทศฟิลิปปินส์ และมลายา ก่อตั้งสมาคมแห่งชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (the Association of Southeast Asia-ASA) ในปี ค.ศ. 1961 ด้วย

⁷⁸ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์, คำแถลงของนายกรัฐมนตรีเรื่องสถานการณ์ในประเทศลาว 21 กันยายน พ.ศ.2503 (กรุงเทพฯ: ธนะการพิมพ์, 2503), น. 6-7 อ้างถึงใน แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น. 12.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.

(SEATO) ช่วยเหลืออะไรไทยไม่ได้ ไทยก็จะลาออกจากการเป็นภาคีซีโต้ (SEATO)⁸⁰ การแสดงท่าทีดังกล่าวของรัฐบาล สมัยจอมพล สฤษดิ์ ถือได้ว่าเป็นรัฐบาลแรกที่เริ่มดำเนินนโยบายแบบยืดหยุ่นและประกาศจุดยืนที่เด็ดขาดหากไม่มีใครช่วยเหลือไทยได้⁸¹ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาได้แสดงถึงหลักประกันด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทย โดยกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้เชิญนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยเดินทางไปกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington D.C.) เพื่อหารือกัน และหลังจากที่นายโรเบิร์ต เคนเนดี (Robert Kennedy) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้เยือนกรุงเทพฯ ก็ได้มีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมถนัด - รัสก์ (Rusk - Thanat Joint Communique) กับประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1962⁸² ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือประเทศไทยในการต่อต้านการรุกรานทั้งโดยเปิดเผย และไม่เปิดเผย โดยจะปฏิบัติตามพันธกรณีแห่งสนธิสัญญาซีโต้ (SEATO) และไม่จำเป็นต้องรวมมติเป็นเอกฉันท์ของประเทศภาคีซีโต้ (SEATO)⁸³

การแสดงออกซึ่งท่าทีดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาสร้างความพอใจให้กับรัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก เมื่อ นายเอวีเรอ แฮริแมน (Averell Harriman) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฝ่ายกิจการตะวันออกไกล ได้เดินทางมาเยือนกรุงเทพฯ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1962 รัฐบาลไทยก็ได้หันไปสนับสนุนแผนการตั้งรัฐบาลที่เป็นกลางในลาวเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม ฝ่ายต่าง ๆ ในลาวที่ขัดแย้งกันตกลงกันไม่ได้ในการจัดตั้งรัฐบาลผสม จนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์อีกครั้งหนึ่ง ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องส่งทหารกว่า 5,000 คน ทั้งทหารบก ทหารอากาศ และหน่วยนาวิกโยธิน เข้ามายังประเทศไทย ในระหว่างช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม ค.ศ. 1962 ตามคำขอของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล สฤษดิ์ หลังจากเหตุการณ์ในลาวตึงเครียดอยู่ 4 สัปดาห์ ฝ่ายลาวจึงยอมเริ่มการเจรจาที่เจนีวายุติลงได้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1962⁸⁴

⁸⁰Kullada Kesboonchoo Mead, "A Revisionist History of Thai-US Relations", p. 60.

⁸¹Ibid.,

⁸²สุรชาติ บำรุงสุข, "'No Clear and Present Danger!' อนาคตความสัมพันธ์ความมั่นคงไทย-สหรัฐ", น. 4.

⁸³แถมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น.13.

⁸⁴มัสแคต เจ. โรเบิร์ต, สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), น.27.

ความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาให้ไทยในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ นั้น ส่วนใหญ่เป็นโครงการต่อเนื่องหรือเสริมต่อจากข้อตกลงสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม โดยเฉพาะในรูปแบบของงบประมาณสร้างทางและสนามบิน โครงการสร้างทางหลวงสายใหม่ชื่อ “ถนนมิตรภาพ”⁸⁵ สำหรับความช่วยเหลือทางทหารนั้นก็ปรากฏว่าได้เติบโตออกไปมาก โดยใน ค.ศ. 1961 ทหารอเมริกันหน่วยนาวิกโยธินจำนวนประมาณ 10,000 นาย ได้เข้ามาประจำอยู่ที่ฐานทัพในจังหวัดอุดรธานี เพื่อป้องกันประเทศไทย และสหรัฐอเมริกาได้ให้เงินช่วยเหลือพิเศษบำรุงกองทัพไทย จำนวน 1,400 ล้านบาท ตลอดจนมีการทำข้อตกลงว่าด้วยการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในการส่งกำลังบำรุงทางทหารในประเทศไทย พร้อมทั้งจัดตั้งหน่วยวิจัย ศูนย์พัฒนาทางทหารขึ้นในกรมการศึกษาวิจัยกองบัญชาการทหารสูงสุด เพื่อศึกษา พิเคราะห์ วิจัยและทดสอบอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ

หลังมรณกรรมของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1963 พลเอก ถนอม กิตติขจร (ยศในขณะนั้น) ก็ได้เข้าสู่อำนาจแทน โดยยังคงรักษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศเหมือนสมัยจอมพล สฤษดิ์ ในช่วงนี้ มิตรภาพไทย - อเมริกานในสมัยของ พลเอก ถนอม นั้น ได้ชักนำให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนาม สภาวะทางการเมืองภายในลาว และกัมพูชาในหลายรูปแบบ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงและสัญญาทางทหารกับสหรัฐอเมริกา การที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในไทย ตลอดจนการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ความไม่มั่นใจในความจริงใจของสหรัฐอเมริกาในการป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ฝ่ายไทยมีอยู่เริ่มลดน้อยลงไปราวปี ค.ศ. 1960 เมื่อสหรัฐอเมริกาลดความพยายามที่จะรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลเวียดนามใต้

รัฐบาลของ พลเอก ถนอม ได้ดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับรัฐบาลประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสัน⁸⁶ (Lyndon B. Johnson) เป็นอย่างมาก โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ทางทหารของเวียดนามใต้ให้ดีขึ้น สหรัฐอเมริกาได้เข้าไปแทรกแซงในสงครามเวียดนาม และได้ขอความช่วยเหลือจากนานาประเทศให้ส่งทหารไปช่วยสหรัฐอเมริการบเหมือนอย่างการรบในเกาหลีเพื่อมิให้เวียดนามใต้ตกอยู่ในมือของคอมมิวนิสต์ พลเอก ถนอม ก็ได้ส่งทหารไปร่วมรบ

⁸⁵ กองการบินทหารเรือ, <<http://www.navy.mi.th/flynavy/document/history/utapao.php>>

⁸⁶ *The Eagle and the Elephant*, p. 256.

ในเวียดนาม กัมพูชา และลาว อย่างเปิดเผยในราวกลางปี ค.ศ. 1964 และออก แถลงการณ์ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1964 ว่า ประเทศไทยจะให้การรักษาโรคแก่เวียดนามใต้ตามที่ได้รับการร้องขอจากประเทศสมาชิกซีโต้ (SEATO) และในเดือนถัดมา ก็ประกาศให้ความช่วยเหลือทางทหาร ต่อมาในปี ค.ศ. 1967 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ทำข้อตกลงขอใช้ฐานทัพด้วยวาจา โดยเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา นายเกรแฮม มาร์ติน⁸⁷ (Graham A. Martin) ได้ทาบทามขอเจรจากับ พลเอก ถนอม และคณะเพื่อใช้สนามบินอู่ตะเภาเพื่อการปฏิบัติการสงครามทางอากาศในอินโดจีนอย่างอิสระ ภายหลังจากการเจรจาเป็นเวลา 3 วัน รัฐบาลไทยในสมัยของ พลเอก ถนอม กิตติขจร และ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ออกแถลงการณ์ร่วมพร้อมกันในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1967⁸⁸ โดยมีสาระสำคัญถึงการให้สนามบินว่า รัฐบาลไทย “อนุญาตให้ใช้ได้โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า” สำหรับใช้ในการ “ทำสงครามกับเวียดนามเหนือ” เพียงแต่รัฐบาลไทยขอสงวนสิทธิ์ที่จะควบคุมฐานทัพและอุปกรณ์ทางทหารทั้งหมด ทั้งนี้ เครื่องบินที่ใช้ในสนามบินอู่ตะเภาเป็นฐานบินหลักในขณะนั้นคือเครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดใหญ่ B - 52 เครื่องบินเติมน้ำมันกลางอากาศ KC - 135 เครื่องบินลาดตระเวนทางทะเลระยะไกลของทหารเรือสหรัฐอเมริกา P - 3 และเครื่องบินสอดแนม U - 2⁸⁹

นอกจากรัฐบาล พลเอก ถนอม จะอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาใช้ฐานทัพไทยในการโจมตีเวียดนามเหนือทางอากาศหลังจากที่คอมมิวนิสต์โจมตีค่ายทหารอเมริกันที่เมืองเพลกู (Pleiku) ในเวียดนามใต้ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 แล้ว พลเอก ถนอม ยังได้ส่งกำลังทหารไปร่วมรบในเวียดนามใต้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1966 โดยปรากฏว่ามีทหารไทยไปร่วมรบในเวียดนามถึง 11, 586 นาย ณ ปี ค.ศ. 1972⁹⁰ ภายใต้งบการเงินจากสหรัฐอเมริกาที่ให้การสนับสนุนอย่างลับ ๆ⁹¹ นอกจากนี้

⁸⁷ Ibid., p. 263.

⁸⁸ เขียน ธีระวิทย์, “บทที่ 3: กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย”, ใน รวมงานเขียนและปาฐกถา เรื่อง การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน เล่มที่ 1: 2 เล่ม (เนื่องในโอกาสครบรอบ 50 ปี การสถาปนาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ 14 มิถุนายน 2542): 1, น.31-33.

⁸⁹ กองการบินทหารเรือ, <<http://www.navy.mi.th/flynavy/document/history/utapao.php>>

⁹⁰ “ตัวเลขกองกำลังฝ่ายสัมพันธมิตรสหรัฐอเมริกา ที่เข้าร่วมกับเวียดนามใต้และสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม”, The Vietnam Experience “A Contagion of War”.

⁹¹ ไคริน เฟื่องเกษม และคณะ, บรรณาธิการ, รวมงานเขียนและปาฐกถา เรื่อง การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน: 1, น.18.

สหรัฐอเมริกาได้จัดสรรงบประมาณ จำนวน 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับใช้ปรับปรุงฐานทัพไทย ที่ให้สหรัฐอเมริกาใช้เป็นกองชั่วคราว⁹² นอกจากส่งทหารไปช่วยรบในเวียดนามใต้แล้ว รัฐบาลพลเอก ถนอม ยังได้ส่งทหารกองกำลังอาสาของไทยไปร่วมรบในลาวและฝึกวิชาการทหารให้ลาว ฝ่ายขวาทั้งในไทยและในลาว โดยศูนย์ฝึกทหารในเมืองไทยตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น กาญจนบุรี อุบลราชธานี อุตรธานี ปราจีนบุรี พิษณุโลก ส่วนที่ลาวตั้งอยู่ที่ล่องแก่ง ปากเซ และเชียงลม⁹³

ในรัฐบาลพลเอก ถนอม กิตติขจร และประธานาธิบดี จอห์นสัน (Lyndon B. Johnson) ได้มีการแก้ไขสนธิสัญญาทางไมตรีและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างราชอาณาจักรไทยและสหรัฐอเมริกาลงนามเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ.1966⁹⁴ โดยมีนายเกรแฮม มาร์ติน (Graham A. Martin) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยเป็นผู้แทนรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้แทนรัฐบาลไทย ได้ร่วมลงนามใน “สนธิสัญญาว่าด้วยมิตรภาพและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ” ซึ่งเป็นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สนธิสัญญาที่ได้ทำมาตั้งแต่สนธิสัญญาแฮริส (Harris Treaty)

ในปี ค.ศ. 1856 โดยสรุปแล้ว ความร่วมมือทางการทหารระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาได้ทวีมากขึ้น นับตั้งแต่สหรัฐอเมริกาได้เข้าไปแทรกแซงในสงครามเวียดนามโดยตรง ในปี ค.ศ. 1965 ในสมัยของรัฐบาลพลเอก ถนอม กิตติขจร โดยมีสัญญาและข้อตกลงทางทหารกับสหรัฐอเมริกามากมายทั้งในรูปวาจาและลายลักษณ์อักษร โดยในช่วงปี ค.ศ. 1964 – 1969 ได้มีข้อตกลงสำคัญอย่างน้อย 6 ฉบับได้แก่ ข้อตกลงว่าด้วยกิจการพัฒนาและวิจัยการสื่อสารวิทยุ ข้อตกลงว่าด้วยการจัดตั้ง ดำเนินการ และสนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาและวิจัยการสื่อสารวิทยุ ข้อตกลงว่าด้วยการใช้สนามบินอู่ตะเภา ข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติการป้องกันภัยทางอากาศ

⁹²“Thai-American Relations since 1833”, in *The Eagle and the Elephant*, p. 103.

⁹³แกมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง*, น. 26.

⁹⁴กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ความตกลงสำคัญ ๆ กับไทย”, ใน “สหรัฐอเมริกา: ข้อมูลทั่วไป”, <<http://www.mfa.go.th/web/2388.php?id=266>>, 17 เมษายน 2546.

ร่วมกันระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา และการวางแผนเฉพาะกาลทางทหารหรือแผนตากสิน⁹⁵ และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการควบคุมยาเสพติดให้โทษ ลงนามเมื่อวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1971⁹⁶

ช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 ถึงทศวรรษที่ 1970 (Détente)

ในช่วงเวลานี้ มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อปัญหาอินโดจีน การประกาศหลักการนิกสัน (Nixon Doctrine) อันนำมาซึ่งนโยบายผ่อนคลายความตึงเครียดกับประเทศคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา การเดินทางเยือนไทยของประธานาธิบดี นิกสัน (Richard M. Nixon) การออกกฎหมายของวุฒิสภาอเมริกันห้ามรัฐบาลในการปฏิบัติการทางทหารในบริเวณอินโดจีน การที่สหรัฐอเมริกาเริ่มทยอยถอนทหารออกจากเวียดนามใต้ การเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตของสหรัฐอเมริกากับจีน การเดินขบวนต่อต้าน การคงอยู่ของทหารอเมริกันที่กรุงเทพฯ ฯ การโค่นล้มรัฐบาลเผด็จการทหารในประเทศไทย และการมีรัฐบาลพลเรือนก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งแทน การดำเนินนโยบายรักษาระยะห่างให้เท่าเทียมกัน (Equi - distance) ของไทย กรณีเรือมายาเกซ (Mayaguez Affairs) และการที่เวียดนามบุกกัมพูชาและยึดพนมเปญไว้ได้

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ในปลายทศวรรษที่ 1960 นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเริ่มตกต่ำลงเพราะประธานาธิบดี ลินดอน จอห์นสัน (Lyndon B. Johnson) ได้ประกาศลดความช่วยเหลือทางทหารในปี ค.ศ. 1968 ส่งผลให้รัฐบาลไทยได้ตอบโต้อย่างไม่พอใจและเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาเพิ่มกำลังรบในสงครามเวียดนามใต้ นโยบายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาได้รับการสานต่อโดยประธานาธิบดี ริชาร์ด นิกสัน⁹⁷ (Richard M. Nixon) ที่ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1969 โดยได้พยายามที่จะยุติปัญหาสงครามอินโดจีนให้สิ้นสุดเนื่องจากเกิดปัญหาและอุปสรรคภายในประเทศ สหรัฐอเมริกาก็ได้เริ่มเจรจากับเวียดนามเหนือ

⁹⁵Herbert P. Phillips, Thai Attitudes toward the American Presence, Speech Paper No. 2, Center for South and Southeast Asia Studies, (University of California, Berkeley, California, September 1971), p. 23.

⁹⁶แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น. 24.

⁹⁷The Eagle and the Elephant, p. 256.

เพื่อยุติสงครามตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 เป็นต้นมา โดยในเดือนเมษายน ค.ศ. 1969 ประธานาธิบดี นิกสัน (Richard M. Nixon) ได้สั่งถอนกำลังทหารจำนวน 250,000 นาย จากจำนวนทหารอเมริกัน ทั้งหมด 543,000 นาย ที่มีอยู่ ออกจากเวียดนาม และต่อมาในวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1969 ประธานาธิบดี นิกสัน (Richard M. Nixon) ตัดสินใจให้สัมภาษณีสื่อมวลชนที่เกาะกวม (Guam) ในมหาสมุทรแปซิฟิก มีใจความสำคัญว่า สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือประเทศพันธมิตรที่ถูก ฝ่ายคอมมิวนิสต์รุกรานในด้านเศรษฐกิจ และการทหาร แต่จะไม่ส่งทหารของตนเข้าไปช่วยทำ สงครามโดยตรง ประเทศที่ถูกรุกรานจะต้องจัดหากำลังทหารป้องกันตนเอง ถ้อยแถลงนี้ ภายหลัง เรียกว่า “หลักการกวม” (Guam Doctrine) หรือ “หลักการนิกสัน” (Nixon Doctrine) การเปลี่ยนแปลงนโยบายครั้งใหญ่นี้เป็นการใช้นโยบายผ่อนคลายนโยบายความตึงเครียดกับประเทศ คอมมิวนิสต์ ซึ่งตามนโยบายนี้ ประธานาธิบดี นิกสัน (Richard M. Nixon) ได้ประกาศถอนทหาร อเมริกันออกจากเวียดนามได้ และเจรจาสันติภาพกับเวียดนามเหนือ ขณะเดียวกันก็ผ่อนคลายนโยบายความตึงเครียดกับสหภาพโซเวียตและจีนด้วย อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากประกาศ “หลักการนิกสัน” ไม่นาน ประธานาธิบดี นิกสัน (Richard M. Nixon) ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยในวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1969 เพื่อหารือประเด็นความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ กับผู้นำประเทศไทย โดยได้ย้ำว่าสหรัฐอเมริกาจะยึดมั่นในหลักการของซีโต้ (SEATO) และจะให้ความช่วยเหลือไทย หากไทยถูกรุกรานทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ⁹⁸ การเดินทางมาเยือนดังกล่าว ไม่ได้ทำให้ รัฐบาลไทยเชื่อถือใจสหรัฐอเมริกามากขึ้น กลับส่งผลให้รัฐบาลไทยเกิดความเคลือบแคลงสงสัยใน ความจริงใจของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทย และไม่พอใจที่สหรัฐอเมริกาจะถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้ เป็นอย่างมาก จึงได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้ ว่าจะถอนทหารไทยที่ประจำในเวียดนามใต้และในปี ค.ศ. 1969 รัฐบาลไทยก็ได้เริ่มเจรจากับสหรัฐอเมริกาเพื่อเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารจีโอ ออกจากไทยทีละน้อย ซึ่งในขณะนั้น มีทหารอเมริกันอยู่ในไทยประมาณ 48,000 นาย ซึ่งสหรัฐอเมริกา ตกลงว่าจะทยอยถอนทหารจำนวนหนึ่งออกจากไทย แต่สหรัฐอเมริกาก็ถอนออกไปไม่หมด ในทาง กลับกัน รัฐบาลไทยได้ถอนทหารไทยกลับจากเวียดนาม รวมทั้งถอนกำลังอาสาออกจากลาวไปจน

⁹⁸Ganganath Jha, Thai-U.S. Relations, p. 65.

หมดสิ้น ในปี ค.ศ. 1972 ในระหว่างนี้ สหรัฐอเมริกาได้พยายามเปิดความสัมพันธ์กับจีนในเดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972⁹⁹ และยังคงดำเนินการ เจริญยุติสงครามในเวียดนามมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งมีการเจรจาสันติภาพที่กรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1973 อีกทั้งรัฐสภาอเมริกันได้ออกกฎหมาย ห้ามรัฐบาลในการปฏิบัติการทางทหารในบริเวณอินโดจีนโดยสิ้นเชิงเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1973¹⁰⁰ พฤติการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการส่งสัญญาณให้รัฐบาลไทยตระหนักมากยิ่งขึ้นว่า ต่อจากนี้ไป สหรัฐอเมริกาจะไม่เข้ามาช่วยเหลือโดยตรงอีกต่อไปแล้ว แต่ประเทศไทยต้องช่วยเหลือตนเอง ด้วยเหตุนี้ การคงอยู่ของทหารอเมริกันในประเทศไทยจึงไม่มีความจำเป็นแต่ประการใด ประกอบกับ ขณะนั้น คนไทยหลายกลุ่มเริ่มสงสัยว่า ไทยยอมเป็นเครื่องมือให้สหรัฐอเมริกามากเกินไปในช่วงที่ผ่านมา การที่สหรัฐอเมริกายังถอนทหารออกจากประเทศไทยไม่หมดส่งผลให้คนไทยไม่พอใจมาก แต่ไม่สามารถแสดงออกได้ จนกระทั่งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 เมื่อรัฐบาลเผด็จการทหารของ จอมพล ถนอม กิตติขจร ถูกโค่นลง ประชาชนจึงต่อต้านทหารอเมริกันในประเทศไทยรวมทั้งต่อต้านกิจกรรมของหน่วยสืบราชการลับ ซี.ไอ.เอ (Central Intelligence Agency - C.I.A.) ด้วย โดยกลุ่มนักศึกษาได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระ

ในสมัยของรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งขึ้นมาดำรงตำแหน่งภายหลังจากที่รัฐบาล จอมพล ถนอม ถูกโค่นล้ม นั้น ได้เสนอให้ลดความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาทางด้านการทหาร แล้วหันไปเพิ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี แต่เมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เข้ามาเป็น นายกรัฐมนตรี รัฐบาลไทยก็ยื่นคำขาดให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากประเทศไทยให้หมดสิ้น ภายใน 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1975 เป็นต้นไป การเรียกร้องดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นหลัง กรณีเรือมายาเกซ (Mayaguez Affairs) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นเรือของสหรัฐอเมริกา ที่ถูกฝ่ายเขมรแดงจับกุม สหรัฐอเมริกาได้ใช้ดินแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการตอบโต้เขมรแดง การกระทำนี้ไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงทำให้มีการเดินขบวนต่อต้านสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งใหญ่ในกรุงเทพฯ ๆ ว่าสหรัฐอเมริกาละเมิดสิทธิและอำนาจอธิปไตย ของประเทศไทย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ประกาศว่า ประเทศไทยจะทบทวนสนธิสัญญาและ

⁹⁹ สุรัชย์ ศิริไกร, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา: 1975-ปัจจุบัน”, (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 244. (เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง ความสัมพันธ์และนโยบาย ต่างประเทศในรอบ 15 ปี, โครงการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษวันที่ 2 – 7 ธันวาคม พ.ศ. 2528).

¹⁰⁰ แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น.31.

ข้อตกลงระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาทั้งหมด เมื่อเหตุการณ์นี้คลี่คลายลง สหรัฐอเมริกาก็ยังไม่ได้ถอนทหารออกตามกำหนดเวลา เพราะยังได้รับการสนับสนุนของฝ่ายทหารในไทยอยู่ ส่งผลให้มีกลุ่มผู้ประท้วงต่อต้านมากยิ่งขึ้นและสิ้นสุดลงด้วยความเศร้าสลดเมื่อกลุ่มต่อต้านเดินทางไปที่ประท้วงที่สถานทูตสหรัฐอเมริกาและมีนักศึกษาและประชาชนถูกปาระเบิดใส่ เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตทันที 4 คน และบาดเจ็บอีก 82 คน อย่างไรก็ตาม การถอนทหารของสหรัฐอเมริกา ได้สิ้นสุดลงในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1976

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาในสมัยรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งเข้าสู่อำนาจภายหลังจากรัฐบาลพลเรือนของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ถูกทำรัฐประหารนั้น ตรงกับรัฐบาลของประธานาธิบดี เจมส์ คาร์เตอร์¹⁰¹ (James E. Carter) ซึ่งได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยเน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนมาก โดยจะให้การสนับสนุนสิทธิมนุษยชนและพิจารณาว่า “ความช่วยเหลือทางการทหารควรจะนำไปใช้ในทางที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน” นโยบายนี้จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะในสมัยรัฐบาลนายธานินทร์ มาจากการทำรัฐประหาร อีกทั้งได้ดำเนินนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงและขัดกับนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการดำเนินการกรณี 6 ตุลาคม ค.ศ. 1976 ส่งผลให้มีนิสิต นักศึกษาและประชาชนเสียชีวิตและหลบหนีเข้าป่าเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ค.ศ. 1976 นี้ จึงมีความเย็นชา จนกระทั่งสหรัฐอเมริกาได้ตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทหารแก่ไทย¹⁰² อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้ ประธานาธิบดี คาร์เตอร์¹⁰³ (James E. Carter) ได้ให้ความช่วยเหลือไทยในเรื่องปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีน โดยสหรัฐอเมริกาได้ตกลงเพิ่มจำนวนการรับผู้ลี้ภัยในอินโดจีนเพิ่มขึ้นจากเดือนละ 7,000 คน เป็น 14,000 คน ในปี ค.ศ. 1977¹⁰⁴

¹⁰¹ The Eagle and the Elephant, p. 256.

¹⁰² กระทรวงการต่างประเทศ, “ความตกลงสำคัญ ๆ กับไทย”, ใน “สหรัฐอเมริกา: ข้อมูลทั่วไป”, <<http://www.mfa.go.th/web/2388.php?id=266>>, 17 เมษายน 2546.

¹⁰³ The Eagle and the Elephant, p. 256.

¹⁰⁴ ไคริน เพื่อเกษม และคณะ, บรรณานุกรม, รวมงานเขียนและปาฐกถา เรื่อง การต่างประเทศของ ไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน:1, น. 251-253.

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้กลับมาแน่นแฟ้นอีกครั้งเมื่อ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้เข้ารับตำแหน่งเป็นหัวหน้ารัฐบาล ในสมัยนี้ นายมอนเดล (Mondel) รองประธานาธิบดีในสมัยของประธานาธิบดี คาร์เตอร์¹⁰⁵ (James E. Carter) ได้เดินทางมาเยือน ประเทศไทยเมื่อ ค.ศ. 1978 โดยได้ให้คำมั่นสัญญากับประเทศไทยว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่เปลี่ยนแปลงนโยบายในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทย และพร้อมที่จะปฏิบัติตามพันธะที่มีอยู่ เพื่อให้เมืองไทยปลอดภัยจากการคุกคามของภัยคอมมิวนิสต์¹⁰⁶ ภายหลังจากที่เวียดนามบุกกัมพูชาเพื่อล้มล้างรัฐบาลพอล พต (Pol Pot) เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1978 และต่อมาสามารถยึดกรุงพนมเปญ ได้เมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1979 และได้คงกำลังทหารของเวียดนามไว้ประมาณสองแสนคนในกัมพูชาด้วย ส่งผลให้พลเอก เกรียงศักดิ์ เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอความช่วยเหลือเรื่องอาวุธจากสหรัฐอเมริกา ซึ่ง พลเอก เกรียงศักดิ์ ก็ได้พบกับประธานาธิบดี คาร์เตอร์ (James E. Carter) ซึ่งได้ย้ำคำมั่นกับไทยอีกครั้งว่า “ถ้าสถานการณ์รอบ ๆ เมืองไทยมีที่ท่าคุกคามมากขึ้น อเมริกาจะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่”¹⁰⁷ อย่างไรก็ดี แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะย้ำถึงข้อผูกพันของตนต่อไทยตามสนธิสัญญามะนิลาแต่ก็ไม่อาจจะระบุได้อย่างแน่ชัดว่า สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือไทยอย่างไรในกรณีที่ไทยถูกรุกรานจากประเทศภายนอก ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาวะของสหรัฐอเมริกาด้วย แต่ที่แน่ชัด คือ สหรัฐอเมริกาจะยึดมั่นต่อหลักการนิกสัน (Nixon Doctrine) ต่อไป¹⁰⁸

¹⁰⁵The Eagle and the Elephant, p. 256.

¹⁰⁶ แถมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น.31.

¹⁰⁷New York Times (February 7, 1979), p. 8; New York Times (February 8, 1979), p.7.

อ้างถึงใน แถมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น.32.

¹⁰⁸ โคริน เฟื่องเกษม, “ลักษณะแบบแผน และทิศทางของนโยบายต่างประเทศของไทย (ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง)”, รวมงานเขียนและปาฐกถา เรื่อง การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน:1, น.

ความตกลงที่สำคัญ ๆ ในสมัยรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ และประธานาธิบดี คาร์เตอร์ (James E. Carter) คือ ความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศ ลงนามเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1979 และผู้นำรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญแก่ไทยและเห็นความจำเป็นในการเพิ่มการช่วยเหลือแก่ประเทศไทย โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้เพิ่มจำนวนเงินกู้ยืมเพื่อซื้ออาวุธแก่ประเทศไทย (Foreign Military Sales Credits - FMS) จาก 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1979 เป็น 36 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1980

ช่วงทศวรรษที่ 1980

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเริ่มกลับมาใกล้ชิดกันอีกครั้งเมื่อมีภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยสหภาพโซเวียตได้เข้าบุกอัฟกานิสถานในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1979 และเวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การโคเมคอน (COMECON) ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและโซเวียตใกล้ชิดกันถึงขนาดที่เวียดนามยอมให้โซเวียตใช้ฐานทัพที่อ่าวดานังและอ่าวคัมรานห์ ด้วยเหตุนี้ ประธานาธิบดี คาร์เตอร์ (James E. Carter) จึงตระหนักถึงภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ที่กำลังแผ่ขยายอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่ประเทศไทยในสมัยของรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ต้องเผชิญหน้ากับเวียดนามซึ่งเป็นประเทศที่มีลัทธิการปกครองที่แตกต่างกันโดยไม่มีดินแดนกันชนเป็นครั้งแรก และประสบกับวิกฤติอีกครั้งเมื่อมีการปะทะกันระหว่างทหารไทยกับทหารเวียดนามที่ล่องลำพรหมแดนเข้ามาโจมตีในเขตไทยที่หมู่บ้านโนนหมากมูน จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1980 เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกา กล่าวประณามการกระทำของเวียดนามและประกาศยืนยันข้อผูกพันทางด้านความมั่นคงที่มีต่อไทยอีกครั้ง นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้เร่งส่งอาวุธทางอากาศจากคลังอาวุธของสหรัฐอเมริกาโดยตรงมายังไทย และได้ส่งเรือรบจากกองทัพเรืออเมริกันมาเยือนไทยบ่อยครั้งขึ้น เพื่อเป็นการแสดงแสนยานุภาพ และความร่วมมือทางทหารต่อไทย การที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือไทยนั้น เพราะในทัศนะของสหรัฐอเมริกานั้น ถือว่าประเทศไทยเป็น “รัฐแนวหน้า” (Frontline State) ของ

กลุ่มอาเซียนในการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามจากเวียดนาม ดังนั้น ความช่วยเหลือที่จะให้แก่ประเทศไทยจึงเป็นตัวอย่งที่ดีที่จะยืนยันความรู้สึกของสหรัฐอเมริกาต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของประเทศไทย¹⁰⁹ การที่เวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชานี้ จึงช่วยผลักดันให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทยกลับเข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้น นับตั้งแต่การถอนตัวทางทหารของสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทย หลังจากการยุติของสงครามเวียดนามแล้ว¹¹⁰

อย่างไรก็ดี ในยุคสงครามเย็นนี้ มิติความสัมพันธ์ทางด้านความมั่นคงของสองประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่รัฐบาลไทยต้องการจากสหรัฐอเมริกามีใช่การกลับเข้ามาเปิดฐานทัพและสิ่งปลูกสร้างทางทหารของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยอีก หากแต่ไทยต้องการความช่วยเหลือทางทหารในรูปของยุทโธปกรณ์จากสหรัฐอเมริกามากกว่า¹¹¹ ในทางกลับกัน ผู้นำนักนโยบายของสหรัฐอเมริกามีลักษณะของการทุ่มไปที่การดำเนินมาตรการทางการเมืองมากกว่าการแสดงผลบพบาทในฐานะผู้สนับสนุนทางทหารต่อไทย เพราะรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทในนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศมากขึ้น การให้ความช่วยเหลือทางทหาร จึงต้องเปลี่ยนแบบแผนจากลักษณะของการให้เปล่า (Military Assistance Program - MAP) มาเป็นแบบของการให้สินเชื่อ (Foreign Military Sales - FMS) ส่งผลให้ความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาให้ไทยและความร่วมมือระหว่างกันทางการเมืองและความมั่นคงที่เด่น ๆ ในช่วงนี้ คือ

1. งบช่วยเหลือทางทหารในปีงบประมาณ ค.ศ. 1983 เป็นจำนวนเงิน 80 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ประกอบไปด้วยงบจากโครงการให้สินเชื่อทางทหาร จำนวน 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และโครงการสินเชื่อทางตรง จำนวน 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งถือว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับงบช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกามากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹¹²

¹⁰⁹ สุชุมพันธ์ บริพัตร, ม.ร.ว. และจุฑาพร เอื้อรักสกุล. “10 ปี มายาเกรซ อดีตและอนาคตของความสัมพันธไทย-อเมริกัน”, *มติชนสุดสัปดาห์* 5 (247) 26 พฤษภาคม 2528, p. 79.

¹¹⁰ แกมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง*, น.32.

¹¹¹ สุรชาติ บำรุงสุข, “‘No Clear and Present Danger!’: อนาคตความสัมพันธ์ความมั่นคงไทย-สหรัฐ”, น. 8.

¹¹² Christopher Hanson, “Reagan Requests Doubling of U.S. Aid to Thailand”, *Asia Record* (April 1981), p. 1.

2. การฝึกซ้อม/ผสม ภายใต้อำนาจของบรา โกลด์ (Cobra Gold) ซึ่งเป็นการฝึกซ้อม/ผสม ทางทหารที่ใช้กำลังขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับตั้งแต่สงครามเวียดนาม¹¹³ เป็น การฝึกซ้อมกันระหว่างกองทัพไทยและกองทัพสหรัฐอเมริกา เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1983 ตามวงรอบ การฝึกหมุนเวียน ไปตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยมีได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวข้องกับประเทศ ไต หรือสถานการณ์ทางการเมือง ทั้งในและนอกประเทศแต่อย่างใดทั้งสิ้น ในส่วนของการฝึกทาง ทะเลใช้พื้นที่อ่าวไทยและชายฝั่งบริเวณใกล้เคียง

3. การที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกายอมขายเครื่องบินแบบ F - 16A FALCON ให้แก่ผู้นำ ทางทหารของไทย เพื่อใช้ประจำการในกองทัพอากาศไทย เนื่องจากในขณะนั้นเวียดนามได้ส่ง ทหารเข้าไปยึดกัมพูชาและดำเนินนโยบายก่อกวนทางทหารตามแนวพรมแดนไทย - กัมพูชา¹¹⁴

4. คณะอนุกรรมการกิจการเอเชียและแปซิฟิกใต้ได้พิจารณาให้เพิ่มงบประมาณ ความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศไทยและสนับสนุนคำขอของฝ่ายบริหารของประธานาธิบดี เรแกน (Ronald Reagan) ที่จะให้ขยายเวลาของการจ่ายเงินเชื่อในโครงการขายอาวุธให้แก่รัฐบาล ต่างประเทศต่อประเทศไทยเพื่อที่จะได้ลดภาระทางการเงินที่จะเกิดขึ้น โดยไทยไม่จำเป็นต้อง จ่ายคืนสำหรับเงินต้นใน 10 ปีแรก และให้ระยะเวลาในการจ่ายคืนเป็นอีก 20 ปีต่อมา¹¹⁵

5. ไทยได้ยื่นข้อเสนอขอซื้ออาวุธของสหรัฐอเมริกาให้ช่วยเหลือในการก่อตั้งคลังอาวุธสำรองขึ้น เพื่อที่ฝ่ายไทยจะได้อาวุธอย่างรวดเร็วเมื่อมีความต้องการอย่างรีบด่วน ตลอดจน เป็นหลักประกัน การสนับสนุนทางด้านอาวุธของสหรัฐอเมริกาต่อไทยด้วย¹¹⁶

โดยสรุปแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็นนี้ ยังคงเป็น ความสัมพันธ์บนความพื้นฐานของไทยต่อสหรัฐอเมริกา โดยการให้ความช่วยเหลือไทยทางด้าน การทหารของสหรัฐอเมริกานั้นทำให้ผู้นำของไทยมีความอบอุ่นใจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่สหรัฐอเมริกายอมจัดตั้งคลังอาวุธสำรองขึ้นที่ประเทศไทย ซึ่งปกติแล้วคลังอาวุธสำรองของ

¹¹³ [Bangkok Post](#) (20 December 1983), p. 3.

¹¹⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ: ทางทหาร”, <<http://www.uswatch.in.th/newsus.php?PID=2&fktype=2&ID=76>>, 5 มีนาคม 2549.

¹¹⁵ สุรชาติ บำรุงสุข, “รัฐสภาสหรัฐกับประเทศไทย: ความช่วยเหลือสำหรับปี 2529”, มติชนสุดสัปดาห์ 9(2976) เมษายน 2529, น.19.

¹¹⁶ [Bangkok Post](#) (2 April 1986).

สหรัฐอเมริกาในโลกนั้นมีอยู่ที่สมาชิกในภาคีนาโต้และในเกาหลีใต้เท่านั้น เป็นการแสดงออกของสหรัฐอเมริกาต่อไทยว่า สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อสถานะของประเทศไทยมากขึ้น¹¹⁷ การติดตั้งคลังอาวุธสำรองในประเทศไทยจึงเป็นการยืนยันถึงพันธกรณีที่สหรัฐอเมริกามีต่อประเทศไทยและต่อประเทศพันธมิตรในอาเซียน การดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาต่อไทยจึงส่งผลให้ความสัมพันธ์ในช่วงนี้มีความสนิทสนมกันมากขึ้นกว่ายุคก่อน ปี ค.ศ. 1975 ทำให้ไทยต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามได้โดยไม่ต้องอาศัยกำลังทหารจากสหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ ในสมัย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ และประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan) ได้มีการทำความตกลงที่สำคัญ ๆ 4 ฉบับ คือ¹¹⁸ สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา ลงนามเมื่อวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ. 1986 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ลงนามเมื่อวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 1984 สนธิสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ลงนามเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1983 สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือในการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ลงนามเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม ค.ศ. 1982

แม้ความสัมพันธ์ของสองประเทศจะใกล้ชิดกันมากขึ้น แต่ในช่วงนี้ รัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ และประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan) ก็ได้ดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกันเพื่อมุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของประเทศตนเป็นสำคัญในลำดับแรก ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับปัญหาแกมพูชาที่เกิดขึ้นเป็นเวลาหลายปี และยังไม่สามารถยุติปัญหาลงได้ ทำให้ประเทศไทยพยายามมีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศร่วมกับอาเซียน จนในที่สุด ประเทศไทยได้รับเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกคณะมนตรี ความมั่นคงในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1984 เอาชนะมองโกเลียที่มีฝ่ายสหภาพโซเวียตสนับสนุนอยู่ในการออกเสียง ครั้งที่ 4 นอกจากนี้ ไทยต้องการหาเสียงสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาแกมพูชาตามแนวทางของไทยและอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในโลกที่สามที่มีเสียงจำนวนมากในสมัชชาองค์การ

¹¹⁷ มนุ วงษ์ยุติธรรม, “สหรัฐอเมริกากับประเทศไทย: ศึกษานโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทย ค.ศ. 1976 ถึงปัจจุบัน”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), น. 112.

¹¹⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, “ความตกลงสำคัญ ๆ กับไทย”, ใน “สหรัฐอเมริกา: ข้อมูลทั่วไป”, <<http://www.mfa.go.th/web/2388.php?id=266>>, 17 เมษายน 2549.

สหประชาชาติ ในขณะที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของรัฐบาลประธานาธิบดี เรแกน (Ronald Reagan) ในสมัยที่สองนั้น มีนโยบายที่สำคัญ คือ การต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศอย่างแข็งกร้าว และชักชวนให้พันธมิตรสนับสนุนนโยบายนี้ ทำให้ไทยเริ่มลำบากใจ แม้ประเทศไทยจะไม่เห็นด้วยกับการก่อการร้ายระหว่างประเทศแต่เนื่องจากประเทศที่เป็นผู้ปฏิบัติการก่อการร้ายหรือสนับสนุนขบวนการก่อการร้ายนั้น ล้วนมาจากประเทศโลกที่สาม ที่ดำเนินการเพื่อปลดปล่อยประเทศหรือต่อต้านเผด็จการเพื่อแสวงหาเสรีภาพและการปฏิวัติส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มประเทศอาหรับซึ่งมีทรัพยากรน้ำมันเป็นเครื่องต่อรองทางการเมือง ดังนั้น การที่ไทยจะประกาศเป็นศัตรูกับกลุ่มประเทศเหล่านี้ ก็นับว่าจะก่อให้เกิดอันตรายและสูญเสียการสนับสนุนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศได้ อีกทั้ง รัฐบาลไทยสมัย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้พยายามหาช่องทางขยายการค้ากับประเทศโลกที่สามให้มากขึ้นด้วย ดังนั้น การแสดงออกซึ่งการสนับสนุน สหรัฐอเมริกาในนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศอาจส่งผลกระทบต่อ การขยายการค้าได้ รัฐบาลไทย จึงไม่กระตือรือร้น ที่จะดำเนินนโยบายสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในประเด็นนี้เท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาในด้านการเมืองจึงไม่ราบรื่น เมื่อประเทศไทยไม่ได้ตอบสนองต่อนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาอย่างจริงจังมาก อีกทั้ง ไทยยังออกเสียงประชามติสหรัฐอเมริกา ทั้ง ๆ ที่สามารถงดออกเสียงได้ในกรณีที่สหรัฐอเมริกปฏิบัติภารกิจทางทหาร โจมตีลิเบียเป็นครั้งที่สอง ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1986¹¹⁹ เพื่อเป็นการลงโทษลิเบียในฐานะที่เป็นตัวการสนับสนุนการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ การที่สหรัฐอเมริกาโจมตีลิเบียนี้ได้ถูกนำเข้าสู่คณะมนตรีความมั่นคง ท้าทายของ ไทยที่แสดงออกอย่างเห็นได้ชัดในครั้งนี้นี้ส่งผลให้ นายเบอร์นาร์ด คาลป์ (Bernard Kalb) โฆษกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาแถลงที่ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ว่า “สหรัฐ ฯ รู้สึกผิดหวังเป็นอย่างยิ่งที่ไทยอันเป็นมิตรที่เก่าแก่ช้านานและเป็นประเทศที่สหรัฐ ฯ ให้ความไว้วางใจกลับมาแสดง

¹¹⁹“U.S. Rebukes Thailand over U.N. Libya Vote”, *The New York Times*

<<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9A0DE1DB1E3CF930A15757C0A960948260&sec=&pagewanted=print>>, 23 April 1986.

ทำที่ประณามสหรัฐ ฯ ในครั้งนี้”¹²⁰ สำหรับเหตุผลที่ไทยใช้มาตรการตอบโต้สหรัฐอเมริกาดังกล่าว ก็เพราะว่าไทยไม่พอใจต่อปัญหาบทบัญญัติด้านการเกษตร (Farm Act) ประการหนึ่ง และไทยต้องการเสียงสนับสนุนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในปัญหากัมพูชาซึ่งสำหรับไทยแล้วถือว่าเป็นปัญหาที่กระทบกระทั่งต่อผลประโยชน์แห่งชาติด้านความมั่นคงของไทยในระดับสำคัญอย่างยิ่ง ประกอบกับไทยต้องการขยายการค้ากับประเทศในโลกที่สาม ดังนั้น ประเทศไทยจึงหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะกระทบกระทั่งกับประเทศโลกที่สามด้วยกันซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายระหว่างประเทศ¹²¹

นอกจากนี้ ปัญหาด้านเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศตกต่ำในเวลาต่อมา โดยเฉพาะปัญหาการกีดกันการนำเข้าสิ่งทอ (Jenkins Bill)¹²² และการที่สหรัฐอเมริกา มีนโยบายปกป้องสินค้า (Protectionist Policy)¹²³

ช่วงสิ้นสุดสงครามเย็นถึงช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ (ทศวรรษที่ 1990)

เมื่อสิ้นสุดสภาวะการสงครามเย็น ส่งผลให้ระบบโลกได้เปลี่ยนจากระบบสองขั้วอำนาจไปสู่ระบบหลายขั้ว รวมทั้งการเปลี่ยนจากความขัดแย้งไปสู่การร่วมมือกันระหว่างมหาอำนาจ อันทำให้บรรยากาศความมั่นคงในภูมิภาคดีขึ้น ในช่วงนี้ ประเทศไทยจึงได้ดำเนินนโยบาย “รอบทิศทาง” (Omni - directional Policy) ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาเริ่มมีความขัดแย้งกันมากขึ้นในหลายเรื่องเมื่อปัญหาความมั่นคงลดลงไปเมื่อเปรียบเทียบกับประเด็น

¹²⁰ Ibid., และ “ไทยประณามสหรัฐ ฯ จะกระทบความสัมพันธ์หรือไม่”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 32(4 พฤษภาคม 2529), น. 7.

¹²¹ “ไทยประณามสหรัฐ ฯ จะกระทบความสัมพันธ์หรือไม่”, น. 7.

¹²² “รัฐบาลประชาธิปไตย”, รากฐานไทย,

<http://www.rakbankerd.com/01_jam/thaiinfor/country_info/index.html?topic_id=305&db_file=>, 24 เมษายน 2550.

¹²³ สุรัชย์ ศิริไกร, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา: 1975-ปัจจุบัน”, น. 260-263.

ทางด้านเศรษฐกิจ¹²⁴ ประกอบกับวิกฤติการณ์ในอินโดจีนได้คลี่คลายลงไป รัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ จึงเน้นการดำเนินนโยบายที่ค่อนข้างเป็นอิสระและพยายามสร้างความร่ำรวยให้กับประเทศ จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสหรัฐมากนัก ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในทศวรรษนี้ จึงถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยฝ่ายไทยได้แสดงเจตนาที่จะปรับความสัมพันธ์จากระบบอุปถัมภ์เป็นความเสมอภาค ดังจะเห็นได้จากการที่ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ได้ยื่นบันทึกช่วยจำซึ่งสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ตามที่ฝ่ายรัฐบาลไทยต้องการแก่ประธานาธิบดี จอร์จ บุช (George H. W. Bush) ในโอกาสที่พบปะกันที่กรุงโตเกียวในปี ค.ศ. 1989 เอกสารฉบับนี้เน้นประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ โดยเรียกร้องให้หาหนทางที่จะแก้ไขความขัดแย้งในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่มีต่อกัน และส่งเสริมความร่วมมือกันในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางการทหาร และปฏิเสธที่จะยอมทำตามข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกาในเรื่องที่เกี่ยวกับการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การแสดงท่าทีดังกล่าวของผู้นำไทย ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากสภา สื่อมวลชน นักศึกษาและสาธารณชนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้มีการเรียกร้องให้มีการปรับโครงสร้างในความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาต่อไป ดังนั้น ในการพบปะกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ. 1992 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศนายอาสา สารสิน ซึ่งได้แจ้งว่า ประเทศไทยต้องการแก้ไขสนธิสัญญามิตรภาพไทย - สหรัฐอเมริกาของปี ค.ศ. 1966 และการดำเนินนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ของรัฐบาลไทยในอินโดจีน นอกจากนี้ รัฐบาลชุดนี้มีการจัดตั้งทีมที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลกที่ให้คำปรึกษานายกรัฐมนตรีด้านการต่างประเทศ ซึ่งทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลและนายกรัฐมนตรีด้านการต่างประเทศมีความขัดแย้ง และขาดเอกภาพ อันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีของไทยกับเพื่อนบ้าน รวมไปถึงสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศไม่ค่อยจะสดใสนัก โดยมีประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงที่สำคัญกับสหรัฐอเมริกา คือ

¹²⁴ กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, “บทที่ 32 นโยบายต่างประเทศของไทยหลังสงครามเย็น”, การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน เล่มที่ 2: 2 เล่ม โคริน เฟื่องเกษม และคณะ, บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542) 2, น. 45-46. อ้างถึงใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ, 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย: จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536).

การที่ประเทศไทยเริ่มหันไปพึ่งพาอาวุธราคามิตรภาพจากจีนแทนสหรัฐอเมริกา และการที่ประเทศไทยปฏิบัติให้สหรัฐอเมริกาตั้งคลังแสงลอยน้ำเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ทางการทหารของสหรัฐอเมริกา¹²⁵

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกายิ่งย่ำแย่ลงไปอีกเมื่อเกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 รัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นำโดย พลเอก สุรยุทธ์ คงสมพงษ์ หัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) และได้แต่งตั้งให้ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี การเกิดรัฐประหารนี้ ส่งผลให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ทำการประท้วงรัฐบาลไทยที่ใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจ และตัดการให้ความช่วยเหลือทางการทหารบางส่วน นอกจากนี้ การดำเนินนโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” (Constructive Engagement) เกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยในพม่า ของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทยมีความห่างเหินกับสหรัฐอเมริกา เพราะได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งและไม่พอใจของฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อไทยที่รับพม่าเข้าเป็นสมาชิกใหม่ของอาเซียน นอกจากนี้ ในรัฐบาลของนายอานันท์ ยังได้ริเริ่มนโยบายภูมิภาคนิยมอีกอันหนึ่ง คือ การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area - AFTA) ในปี ค.ศ. 1992 ด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกากลับเลวร้ายยิ่งขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่นำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย เหตุการณ์ครั้งนี้เริ่มต้นมาจากเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 เมื่อประเทศไทยได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1992 โดยพรรคที่ได้จำนวนผู้แทนมากที่สุด คือ พรรคสามัคคีธรรม ได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล และมีการเตรียมเสนอ นาย ณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม ในฐานะหัวหน้าพรรคที่มีผู้แทนมากที่สุด ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ปรากฏว่าทางโฆษกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกมาประกาศว่า นายณรงค์ นั้นเป็นผู้หนึ่งที่ไม่สามารถขอวีซ่าเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาได้ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับนักค้ายาเสพติดในที่สุด ได้มีการเสนอชื่อ พลเอก สุจินดา คราประยูร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน นำไปสู่ความไม่พอใจของประชาชนในวงกว้าง และการรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอกสุจินดา ดังกล่าว

¹²⁵ ประภัสสร เทพชาติ, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา”, ใน “ไทยในเวทีโลก” คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาค 2/2548, น. 4 (เอกสารประกอบการบรรยาย วิชา ร.ม. 643 โครงการปริญญาโทสาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร รุ่นที่ 14) (อัดสำเนา).

ยังได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวคัดค้านต่าง ๆ ของประชาชน และนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดพฤษภาทมิฬในที่สุด¹²⁶

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่มีความขัดแย้งกันมากขึ้นเมื่อ ส.ส. พรรคของนายบรรหาร ศิลปอาชา 2 คน คือ นายวัฒนา อัครเวม และนายณรงค์ วงศ์วรรณ มีรายชื่อเป็นผู้พัวพันกับการค้ายาเสพติดรายใหญ่ในบัญชีของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา¹²⁷ ซึ่งเรื่องยาเสพติดเป็นประเด็นที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญมาก ถึงขั้นที่กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้แจ้งเตือนรัฐบาลไทยว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาจะยิ่งย่ำลงไปอีกหากรัฐบาลไทยจะให้ ส.ส. สองคนนั้นอยู่ร่วมรัฐบาลด้วย¹²⁸

รัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกายังไม่สามารถปรับความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นได้ แม้จะมีการเปลี่ยนตัวผู้นำไทย ในรัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายหลักของรัฐบาลนี้ คือ การดำเนินนโยบายปรับปรุง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และการดำเนินนโยบายภูมิภาคนิยม “ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ บังคลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา พม่าและไทย” อันเป็นการสานต่อนโยบายภูมิภาคนิยมของสองรัฐบาลก่อนหน้านี้ได้ดำเนินมาตลอด นอกจากนี้ ในสมัยของรัฐบาล พลเอก ชวลิต นั้น ให้ความสำคัญกับจีน ซึ่งเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียเป็นอย่างมากกว่าสหรัฐอเมริกาด้วย อย่างไรก็ตาม ในช่วงของรัฐบาล พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ และรัฐบาลประธานาธิบดี บิล คลินตัน (Bill Clinton) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้มีการทำความตกลงที่ระหว่างกัน 2 ฉบับ คือ ความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางอากาศ ลงนามเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 1996 และอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนและการป้องกันการเลี่ยงการรัษฎากร

¹²⁶“เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ”, [วิกิพีเดีย](#)

<<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%A9%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%AC>>, 14 พฤศจิกายน 2549.

¹²⁷ Philip Shenon, “U.S. Links New Thai Leader to Drugs”, [The New York Times](#) (March 26, 1992, Thursday)

<<http://select.nytimes.com/gst/abstract.html?res=F10615F63F590C758EDDAA0894DA494D81&n=Top%2fReference%2fTimes%20Topics%2fOrganizations%2fS%2fState%20Department%20>>, October 10, 2006.

¹²⁸ Britannica, Online Encyclopedia. “Thailand”, [Year in Review 1995](#), <<http://www.britannica.com/eb/article-9112865/THAILAND>>, 10 ตุลาคม 2549.

ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีเก็บจากเงินได้ ลงนามเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1996 อย่างไรก็ตามนโยบาย “ภูมิภาคนิยม” ดังกล่าวมีอันต้องยุติภายใต้การหันกลับไปหาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค คือ สหรัฐอเมริกา เพื่อขอความช่วยเหลือเมื่อประเทศไทยประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาลต่อมาของนาย ชวน หลีกภัย สมัยที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้กระตุกขึ้นเล็กน้อยเมื่อรัฐบาลของนาย ชวน หลีกภัย ได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเป็นครั้งที่สอง โดยมีจุดเด่น คือ การที่นาย สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เสนอนโยบายต่างประเทศใหม่ที่เรียกว่า “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” (Flexible Engagement) โดยมีเป้าหมาย คือ สร้างชุมชนภูมิภาคอาเซียนซึ่งแต่ละสมาชิกมีความรับผิดชอบและมีสิทธิ¹²⁹ ซึ่งแนวคิดนี้ ไปกระทบโดยตรงกับประเทศที่มีการปกครองในสังคมแบบปิด และระบอบอำนาจนิยม ในอาเซียนโดยเฉพาะพม่าและมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องต่อการวิพากษ์วิจารณ์ของสหรัฐอเมริกาอย่างมาก และสอดคล้องรับกับกระแส “กระบวนการเป็นประชาธิปไตย” และ “สิทธิมนุษยชน” ของสหรัฐอเมริกาในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดี คลินตัน (Bill Clinton) นอกจากนี้ รัฐบาล นายชวน หลีกภัย ยังได้พยายามแสดงออกซึ่งนโยบายที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกและสร้างความสมดุลในความสัมพันธ์กับมหาอำนาจในโลก ด้วยการอนุญาตให้คณะโนเบลสาขาสันติภาพเข้าประเทศไทย อันเป็นการกระทำ ที่สอดคล้องกับหลักการตามแนวทางประชาธิปไตย¹³⁰

จากการดำเนินนโยบายดังกล่าว ทำให้ไทยได้รับการตอบสนองจากสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทยกลับมาดีอีกครั้งหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากท่าทีของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อวิกฤตการณ์เศรษฐกิจไทยในปี ค.ศ. 1997 ที่ชัดเจนและมีการแสดงออกเป็นรูปธรรมมากที่สุด คือ การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาของ

¹²⁹Surin Pitsuwan, “Thailand’s Non-paper on the Flexible Engagement Approach”, อ้างถึงใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐ-ไทย ในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ 1999: ท่าที กรอบความคิด และปฏิสัมพันธ์”, (เอกสารประกอบการสัมมนา “ไทย-สหรัฐ: ความสัมพันธ์และความเปลี่ยนแปลง” สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 30 พฤศจิกายน 2542), น. 10.

¹³⁰ไคริน เพ็ญเกษม, “นโยบายต่างประเทศและการตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติ: การวิเคราะห์ผลงานด้านการต่างประเทศในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย (ตุลาคม พ.ศ. 2535-2536), รวมงานเขียนและปาฐกถาเรื่อง การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน: 2, น. 79.

สหรัฐอเมริกา นายวิลเลียม โคเฮน (William Cohen) เดินทางเยือนประเทศไทย ระหว่างวันที่ 18 - 19 กันยายน ค.ศ. 2000 เพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางด้านความมั่นคงและการทหาร¹³¹ ซึ่งการเดินทางครั้งนี้ นายโคเฮน (William Cohen) ได้เยือนประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย 7 ประเทศรวมทั้งไทย ตามแผนงาน “การสร้างเสถียรภาพของเศรษฐกิจ” ให้เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียและไม่ให้ขยายไปกระทบต่อผลประโยชน์ต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา ในครั้งนี้นายโคเฮน (William Cohen) ได้ประกาศว่า “...ความมั่นคงของภูมิภาคขึ้นอยู่กับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ...”¹³² คือ เป้าหมายหลักของกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาในเวลานั้นที่เป็นรูปธรรม คือ การผ่อนปรนหนี้สินที่เกิดจากการสั่งซื้ออาวุธของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียที่กำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจทั้งหมด¹³³ เพราะสหรัฐอเมริกาตระหนักว่าการสร้างความมั่นคงนั้น มิได้จำกัดเฉพาะด้านการเมืองและทหาร แต่ครอบคลุมไปถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย¹³⁴

ในระหว่างการเดินทางมาเยือนไทยนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาได้รับการร้องขอจากประเทศไทยและเกาหลีใต้ให้ยอมรับการเลื่อนกำหนดการจ่ายหนี้จากการสั่งซื้ออาวุธที่ทางรัฐบาลทั้งสองประเทศได้สั่งซื้อจาก บริษัท เยเนอร์ล ไดนามิกส์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตอาวุธในสหรัฐอเมริกา¹³⁵ ภายหลังจากการร้องขอครั้งนี้ สหรัฐอเมริกาได้ส่งคณะผู้แทนทางทหาร เข้ามาเจรจากับไทยระหว่างวันที่ 28 - 30 มกราคม ค.ศ. 1998 โดยมี พลเอก มงคล อัมพรพิสิฏฐ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และพลโท ไมเคิล เดวิสสัน (Lt. Gen Michael Davison) ผู้อำนวยการสำนักงานความช่วยเหลือทางความมั่นคงทางทหารเป็นหัวหน้าคณะฝ่ายสหรัฐอเมริกา

การประกาศให้ความช่วยเหลือต่อไทยในคราวการเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการของนาย ชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 12 - 13 มีนาคม ค.ศ. 1998 และได้เข้าพบกับประธานาธิบดี บิล คลินตัน (Bill Clinton) โดยมีสาระสำคัญ คือ สหรัฐอเมริกาสนับสนุนการให้

¹³¹ กระทรวงการต่างประเทศ,

<<http://www.mfa.go.th/web/showNews.php?newsid=481&Qsearch=ชวน%20สหรัฐ>>

¹³² *Far Eastern Economic Review* (January 22, 1998), p. 33.

¹³³ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐ-ไทย ในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ 1999: ท่าที กรอบความคิด และปฏิสัมพันธ์”, น. 8.

¹³⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ”,

<<http://www.uswatch.in.th/newsus.php?PID=2&fktype=2&ID=77>>

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน.

ความร่วมมือในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อต่อต้านยาเสพติด และประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือด้านการทหารและความมั่นคงแก่ไทย โดยสหรัฐอเมริกาจะผ่อนภาระรัฐบาลไทยจากความรับผิดชอบที่จะต้องชำระหนี้ที่อยู่ในสัญญาการซื้อเครื่องบิน F/A - 18 จำนวน 8 เครื่องที่ทำขึ้นในปี ค.ศ. 1996 มูลค่า 317 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹³⁶ และตกลงให้ไทยหลุดจากพันธะการเงินที่เกิดจากสัญญาดังกล่าวรวมเป็นเงิน 74.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹³⁷ เพื่อช่วยเหลือรัฐบาลไทยที่ประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ¹³⁸

จากการพบปะระหว่างผู้นำในครั้งนั้น ทำให้รัฐบาลของประธานาธิบดี คลินตัน (Bill Clinton) และนายชวน หลีกภัย ยังคงมีความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างกันอยู่ แต่ได้ให้น้ำหนักไปยังการปราบปรามยาเสพติด ตามนโยบายสงครามต่อต้านยาเสพติด (War on Drug) ของประธานาธิบดี คลินตัน (Bill Clinton) ซึ่งตรงกับช่วงที่ประเทศไทยเริ่มมีปัญหาการระบาดของยาเสพติดที่ไม่ใช่เฮโรอีน อาทิ ยาบ้า (methamphetamine) ซึ่งลักลอบนำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีความร่วมมือระหว่างสำนักงานปราบปรามยาเสพติดของสหรัฐ (U.S. Drug Enforcement Administration - DEA) และสำนักงานงบประมาณความช่วยเหลือป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (Narcotics Affairs Section - NAS) ของสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา กับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) รวมทั้งกระทรวงสาธารณสุข ทั้งในด้านการป้องกัน การบำบัดรักษา การฟื้นฟู และให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1998 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ และเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาได้ร่วมลงนาม “ความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมระหว่างประเทศว่าด้วยการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย” เมื่อวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1998 โดยมีการจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมระหว่างประเทศว่าด้วยการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย (International Law Enforcement Academy - ILEA) เพื่อสนับสนุนความร่วมมือในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในประเด็นการต่อต้านยาเสพติด

¹³⁶ เรื่องเดียวกัน.

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน.

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน.

อย่างไรก็ดี สภาพการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐอเมริกาในเชิงลบ ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ คือ การที่สหรัฐอเมริกามีบทบาทน้อยกว่าที่ควรจะเป็นในการให้ความช่วยเหลือประเทศที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติการเงินในเอเชีย อีกทั้งเงินช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาให้นั้นไม่ใช่เงินให้เปล่า แต่เป็นเงินให้กู้ยืมที่มีดอกเบี้ย นอกจากนี้ ในการขอกู้ยืมนั้น ประเทศที่ขอกู้ก็จะต้องไม่ได้รับทันที ต้องรอการหารือของผู้เชี่ยวชาญสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นก่อนตามแผนการฟื้นฟูและสร้างความเติบโตให้แก่เอเชีย (Asian Growth and Recovery) ที่สหรัฐอเมริกาได้ร่วมกำหนดกับ ญี่ปุ่นที่การประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียแปซิฟิกหรือเอเปค (Asia Pacific Economic Cooperation) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เพื่อช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศที่ประสบปัญหา อีกทั้ง สหรัฐอเมริกายังให้เงินความช่วยเหลือน้อยกว่าญี่ปุ่นอีก¹³⁹

อีกเหตุการณ์หนึ่งคือการที่สหรัฐอเมริกาได้ตอบจดหมายที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี สอบถามถึง การเลือกสรรผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก (World Trade Organization – WTO) ซึ่งประธานาธิบดี คลินตัน (Bill Clinton) ได้ตอบยืนยันว่าสหรัฐอเมริกาจะสนับสนุนนาย ไมเคิล มัวร์ (Michael Moore) ผู้สมัครจากนิวซีแลนด์ เป็นผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกตามนโยบายของ สหรัฐอเมริกา แต่จะไม่คัดค้านนายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงพาณิชย์ ที่สมัครเข้าชิงตำแหน่งดังกล่าว หากนายศุภชัย ได้รับความเห็นชอบอย่างเป็นทางการ เอกชนที่สหรัฐอเมริกาไม่สนับสนุนผู้สมัครชาวไทย ส่งผลให้ต้องมีการแบ่งวาระการดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการใหญ่คนละครึ่งเทอม และทำให้ความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศตกต่ำลงไปอีก¹⁴⁰

เมื่อ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2001 พันตำรวจโท ทักษิณ ได้ปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายต่างประเทศ “พยายามเป็นพลเมืองโลกที่ดีโดยการดำเนินนโยบายตามกันสหรัฐอเมริกาแต่เป็นเพื่อนบ้านที่ไม่ดี”¹⁴¹ ของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เมื่อ พันตำรวจโท ทักษิณ ขึ้นมารับตำแหน่ง

¹³⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ: ทางทหาร”,

<<http://www.uswatch.in.th/newsus.php?PID=2&fktype=2&ID=76>>, 5 มีนาคม 2549.

¹⁴⁰ “ผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกคนใหม่ขึ้นดำรงตำแหน่ง”, [Siam Archives](http://www.siamarchives.com/details.aspx?pid=10997)

<<http://www.siamarchives.com/details.aspx?pid=10997>>, 2 กันยายน 2545.

¹⁴¹ สุขุมพันธุ์ บริพัตร, ม.ร.ว. “สถานการณ์โลกปี 2545: ภาพรวม”, ใน ประภัสสร เทพชาตรี, บรรณาธิการ สถานการณ์โลก ปี 2545: ผลกระทบต่อไทย หนังสือชุด นโยบายระหว่างประเทศ ลำดับที่ 2, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.12.

ประเทศไทยยังไม่สามารถแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจได้ ด้วยเหตุนี้ นโยบายของรัฐบาลจึงมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาวิกฤติ เศรษฐกิจและการกอบกู้เศรษฐกิจชาติ โดยพยายามริเริ่มนโยบายใหม่ ๆ ที่จะทำให้คนจนหมดจากประเทศไทย โครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจของรัฐบาลนั้นจะดำเนินการโดยใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทย ความพยายามที่จะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคและการส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีกับประเทศ กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และจีน¹⁴² และมีการเสนอแนวคิดเรื่องความร่วมมือเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue - ACD) ขึ้นมาใหม่ ในระหว่างการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 34 ที่กรุงฮานอย ระหว่างวันที่ 23 - 24 กรกฎาคม ค.ศ. 2001¹⁴³ เพื่อเชื่อมเอเชียได้และเอเชียตะวันออก ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยเฉพาะกับมหาอำนาจนอกภูมิภาคอย่างสหรัฐอเมริกาได้ลดความสำคัญลงไปมาก

นโยบายดังกล่าวของรัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ถูกวิจารณ์จากสื่อตะวันตกว่า รัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ นั้น จะดำเนินนโยบายปกป้องเศรษฐกิจภายในประเทศ (Protectionist Policy) และต่อต้านการลงทุนจากตะวันตก นอกจากนี้ ในรายงานสรุปข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยที่สหรัฐอเมริกาจัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อสภาองเกรส (Congress Report Summary 2005) ได้รายงานว่ พันตำรวจโท ทักษิณ ได้สร้างฐานความมั่นคงให้แก่ตนเองทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นสมาชิกในสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (The Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) เพื่อที่จะเข้ามาเป็นผู้นำเอเชียคนใหม่ แทนอดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย นายมหาเธร์ (Tun Dr. Mahathir Mohamad) เจ้าของแนวคิด “ทำให้อาเซียนรุ่งเรือง” (Prosper Thy Neighbour)¹⁴⁴ ซึ่งเมื่อพิจารณาบุคลิกและลักษณะของ

¹⁴² กระทรวงการต่างประเทศ,

<<http://www.mfa.go.th/web/showNews.php?newsid=946&Qsearch=escap%202544>>

¹⁴³ กระทรวงการต่างประเทศ, “พัฒนาการของความร่วมมือเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue)”,

<<http://www.mfa.go.th/web/1096.php>>

¹⁴⁴ ธีระ นุชเปี่ยม, “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้”, ใน เอเชียรายปี 2001/2544 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น. 10.

พันตำรวจโท ทักษิณ ในการเป็นผู้นำและลักษณะในการปกครองประเทศนั้น ก็พบว่า มีลักษณะบางส่วนคล้ายกัน คือ ใช้วิธีการปกครองในลักษณะเผด็จการหรือเบ็ดเสร็จ¹⁴⁵ นอกจากนี้ สมาชิกสภาองเกรสและเจ้าหน้าที่อเมริกันบางคน ได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องความโปร่งใสของรัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ซึ่งเมื่อได้รับตำแหน่งไม่นาน ก็มีปัญหาเรื่องการปกปิดบัญชีทรัพย์สินของตนและครอบครัว แม้ว่า พันตำรวจโท ทักษิณ จะสามารถหลุดพ้นข้อหานี้ได้อย่างหวุดหวิด แต่สหรัฐอเมริกา ก็มีความกังวลต่อการบริหารประเทศของรัฐบาลนี้ เนื่องจากมีรายงานว่า พรรคไทยรักไทยของ นายกรัฐมนตรี นั้น เป็นพรรคของกลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์จากวิกฤติเศรษฐกิจ¹⁴⁶ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้แสดงความกังวลในเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยเฉพาะเรื่องการจัดแรงงานต่างด้าวราคาถูกที่เป็นชาวพม่าลี้ภัยเข้ามาอยู่ตามแนวชายแดนไทย ปัญหาความเลื่อมล้ำในการได้รับบริการจากภาครัฐและความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชนชาวไทย - มุสลิมซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย เพราะในช่วงที่เศรษฐกิจไทย ยังไม่ฟื้นทำให้ไม่มีการลงทุนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากนัก การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสาธารณูปโภคในชีวิตประจำวันของผู้คนยังไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควรจากรัฐบาลในสมัยนี้¹⁴⁷ นอกจากนี้ อีกกรณีหนึ่งที่เจ้าหน้าที่อเมริกันได้แสดงความกังวล คือ การที่ผู้นำไทยยังคงแสดงท่าที่เป็นมิตรกับรัฐบาลทหารพม่า ทั้ง ๆ ที่พม่าสร้างปัญหาให้ไทยไม่หยุดหย่อนนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้นำไทยมีผลประโยชน์ทางธุรกิจอยู่ที่พม่า¹⁴⁸

จากประวัติความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกานั้น จะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของไทยและสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างดี และเป็นแม่แบบความสัมพันธ์ของไทยที่มีต่อชาติตะวันตกอื่น ๆ ด้วย ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ทางด้านความมั่นคงก็ได้เริ่มเติบโตอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการที่ทหารไทยได้ร่วมสู้รบเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหารอเมริกัน ในสงครามโลกครั้งที่ 1 สงครามเกาหลี และสงครามเวียดนามความสำคัญของประเทศไทยยิ่งทวีมากขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อประเทศไทยได้พัฒนา

¹⁴⁵Emma Chanlett-Avery, "Thailand: Background and U.S. Relations", (Congressional Report Service, Order Code RS21657), the Library of Congress, September 6, 2005.

¹⁴⁶Ibid.

¹⁴⁷Ibid.

¹⁴⁸Ibid.

ความสำคัญของตนในฐานะพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในเอเชียอาคเนย์ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2¹⁴⁹ ส่วนในยุคหลังสงครามเย็นนั้น ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีศัตรูร่วมกัน การดำเนินนโยบายจึงสอดคล้อง ส่งผลให้เป็นพันธมิตรที่แน่นแฟ้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลของสงครามเย็น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาเริ่มขัดแย้งกันนับตั้งแต่ ยุควิกฤติเศรษฐกิจอันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายที่แตกต่างกันในบางเรื่อง เช่น ความมั่นคง ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิทธิมนุษยชน ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความร่วมมือกันในบางเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันในช่วงทศวรรษที่ 1990 นี้ลักษณะซับซ้อนมากขึ้นและเป็นทศวรรษที่ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศตกต่ำลงในหลาย ๆ ด้าน¹⁵⁰

¹⁴⁹ แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง, น. 1.

¹⁵⁰ ประภัสสร เทพชาตรี, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา”, น. 5.